

J. OVERDUIN, WORDEN ALS EEN MAN. OVER DE GEESTELIJKE VOLWASSENHEID

Uitg. Zomer & Keuning, Wageningen 1967

Inhoudsopgave

I Diversen rond geestelijke volwassenheid

- 1 Melk en vast voedsel, lammeren en schapen
- 2 Hart, hoofd en handen
- 3 Groeien naar/in volwassenheid volgens de apostelen
- 4 Geestelijke volwassenheid in het Oude Verbond
- 5 De verhouding tussen psychische en geestelijke volwassenheid

II Kenmerken van volwassenheid

- 1 Stabiliteit en soepelheid
 - 1.1 Stabiliteit en soepelheid als psychische volwassenheid
 - 1.2 Stabiliteit en soepelheid als geestelijke volwassenheid
 - 1.3 Stabiliteit en soepelheid beheerst door de liefde
 - 1.4 Stabiliteit en soepelheid bij Christus
 - 1.5 Stabiliteit en soepelheid als vrucht van Christus' Geest
 - 1.6 Stabiliteit en soepelheid in de praktijk
- 2 Zelfaanvaarding en zelfrelativering
 - 2.1 Zelfaanvaarding en zelfrelativering als psychische volwassenheid
 - 2.2 Zelfaanvaarding en zelfrelativering als geestelijke volwassenheid
 - 2.3 Omgaan met eigen kwaliteiten
 - 2.4 Liefdeloze, hoogmoedige kennis
 - 2.5 Afwijzing of aanvaarding van de ander
 - 2.6 Verdraagzaamheid
- 3 Zakelijkheid
 - 3.1 Zakelijkheid als psychische volwassenheid
 - 3.2 Zakelijkheid als geestelijke volwassenheid
 - 3.3 Verschillende reacties
 - 3.4 Aanpassing en onverzettelijkheid
 - 3.5 Geen scheiding tussen persoon en zaak
- 4 Onpartijdigheid
 - 4.1 Onpartijdigheid als psychische volwassenheid (idealisering - karikaturisering)
 - 4.2 Onpartijdigheid als geestelijke volwassenheid
 - 4.3 Andermans vuil is geen zeep
 - 4.4 Geen opgedrongen rol spelen
 - 4.5 Partij kiezen voor Christus
- 5 Incasseringsvermogen
 - 5.1 Incasseringsvermogen als psychische volwassenheid (gebrek aan i.v.; vruchteloze polemieken)
 - 5.2 Incasseringsvermogen als geestelijke volwassenheid
 - 5.3 Jozef en onbeantwoorde vragen over lijden
 - 5.4 Gods aanwezigheid in onze nood
 - 5.5 Geen zondige aanpassing
- 6 Aanspreekbaarheid en verantwoordelijkheidsgevoel
 - 6.1 Aanspreekbaarheid en verantwoordelijkheidsgevoel als psychische volwassenheid
 - 6.2 Aanspreekbaarheid en verantwoordelijkheidsgevoel als geestelijke volwassenheid
 - 6.3 Zich door God laten aanspreken
 - 6.4 Grenzen inachtnemen
 - 6.5 Vraagt God het onmogelijke?
 - 6.6 Lid zijn van het lichaam

I Diversen rond geestelijke volwassenheid

1 Melk en vast voedsel, lammeren en schapen

(45) Paulus wilde de gelovigen opvoeden tot geestelijke zelfstandigheid en mondigheid. Hij verwijt velen dat ze nog met melk gevoed moeten worden. Vast voedsel kunnen ze niet verdragen omdat hun geestelijke maag er niet op berekend is. Hij moet ze behandelen als baby. (1Kor.3:1-4; Hebr.5:11-14) Overigens mogen we niet vergeten dat de gemeente ook uit lammeren en afdwalende schapen bestaat, die met melk gevoed moeten worden. En in zeker opzicht moeten de schapen ook telkens wat melk er doorheen hebben. Wie elke zondag steeds uitnodigend het a.b.c van het evangelie laat horen: 'Kom tot Uw Heiland, toef langer niet', maar niet laat zien wat het inhoudt en wat de consequenties zijn van het bij en onder de Heiland leven, geeft altijd melk. Het alfabet van het geestelijk leven omvat meer letters dan a.b.c. Maar al laat Gods Woord ons ook het x.y.z van Christus' verlossingswerk zien, nooit kunnen we zeggen: ik heb a.b.c. niet meer nodig. Wij hebben alle letters nodig om geestelijk te leven. Nooit komt er een tijd dat de eerste grondslag van het a.b.c weggebroken kan worden. Alles zou dan in elkaar storten. (47) We komen nooit uit boven de eerste uitroep: 'O God, wees mij zondaar genadig.' Dat moeten we goed verstaan, anders zou die hele geestelijke volwassenheid één geestelijke hoogmoed worden en zouden we wij farizeeërs zijn, die aan de eerste klas in Gods genade niet eens toe zijn. Volwassenen in Christus, medewerkers van God, in wie Christus' gestalte zichtbaar wordt, blijven altijd bedelaars. Een koningskind wordt nooit bedelaar-af. We kunnen ons nooit boven de genade uitwerken. Wie dat toch zou willen proberen, vervalt in de wettische dienstbaarheid. En dat maakt een mens óf hoogmoedig óf wanhopig, terwijl het christelijke leven gekenmerkt wordt door ootmoed en moed. (48) Het vraagt veel onderscheidingsvermogen van de zielszorger om genuanceerd de gemeente op te voeden tot geestelijke volwassenheid: het ene schaap is het andere niet. Christus heeft niet voor niets bij Petrus onderscheid gemaakt tussen schapen en lammeren die aan zijn weiden werden toevertrouwd. Hoe goed het ook is dat lammeren zo gauw mogelijk zelfstandig met de kudde meelopen, er zijn situaties, waarin de herder het zwakke lammetje niet mag opjagen maar liefdevol en geduldig moet dragen.

2 Hart, hoofd en handen

(82) Het is onjuist te menen dat de melk te vinden is in evangelisatie-toespraken en het vaste voedsel in theologische discussies. Het vaste voedsel is niet voor knappe theologen en de melk voor de eenvoudige met een laag I.Q. (83) Er zijn eenvoudige gelovigen die vast voedsel kunnen verdragen en geestelijk volwassen zijn, terwijl er professoren in de theologie kunnen zijn die hoognodig aan de melk moeten omdat zij geestelijk onvolwassen zijn. Het weten in de H.Schrift gaat nu eenmaal dieper dan een louter verstandelijk kennen. Het is een kennen met het hart, een kennen van overgave, van liefde. Hiermee mogen wij niet in een ander uiterste vervallen, alsof Gods Geest in de groei naar geestelijke volwassenheid ons verstand niet in dienst zou nemen. Tegenwoordig lijden we aan activisme, een zenuwachtige bedrijvigheid, ijver. Maar inzicht, kennis is ook nodig, zoals Paulus zegt: 'Ik wil Christus kennen en de kracht van zijn opstanding ervaren, ik wil delen in zijn lijden en aan hem gelijk worden in zijn dood, in de hoop misschien ook zelf uit de dood op te staan' (Fil.3:10-11). Hier is geen sprake van louter theoretische kennis, maar van een kennis van de krachten die uitgaan van het lijden, sterven en opstanding van Christus in ons leven, onze levensstijl en straks in ons sterven. Toch is het kennis, een kennen met heel je bestaan, een weten van geloof, hoop en liefde. Immers, die uitstraling van Christus in zijn lijden, dood en opstanding, reikt tot in de verste schuilhoeken van de mens en de wereld, van de kerk en het alledaagse leven. En dit kennen in geloof, hoop en liefde van de kracht van zijn opstanding moet onze levensstijl, levenshouding, levensbeslissingen en ons levensuitzicht geheel bepalen. Hoe meer wij dit verstaan en beleven, des te meer zijn wij geestelijk volwassen. Immers, de kennis van die uitstraling, de consequenties van dat evangelie, is het vaste voedsel. (84) Natuurlijk is het mogelijk dat we onverschillig, gemakzuchtig en laks zijn en daarom er niet opuit zijn om geestelijk te groeien; dan lopen we gevaar dat we ons Gods genade laten ontgaan (Hebr.12:15). Maar stoppen we ermee 'traag van begrip' te zijn (Hebr.5:11) en willen we ons inspannen en dus vast voedsel eten en verteren, dan worden we steeds meer geestelijk volwassen. (85) Voor W.O.II werd gewaarschuwd voor een intellectualistische bestudering van Gods Woord. De reactie na de oorlog om 'christen met de daad' te zijn, was heilzaam. Maar dit verzandt in oppervlakkig activisme wanneer men onverschillig en traag wordt in het horen naar de rijkdom van Gods Woord. Christen-zijn met de daad heeft ook een bepaalde inhoud. Laten wij geen tegenstelling maken tussen kennis en liefde. Kennis zonder liefde is hoogmoedige opgeblazenheid, maar liefde zonder verstand veroordeelt Gods Woord evenzeer. (86) De schrijver van Hebr. waarschuwt voor een proces van afval. De stadia zijn: genoeg nemen met melk, geen behoefte een vast voedsel, traag om te horen naar de uitstraling van de schatten in Christus, interesse voor wat er in deze wereld te koop en te genieten is, vooral niets willen missen. Dit gevaar is vandaag niet denkbeeldig. De duivel weet precies hoe hij slachtoffers kan maken met de dodelijke wapens van intellectualisme, activisme en emotiecultuur. Daarom is rechte prediking nodig, het volle rijke evangelie, dat wacht op een vol en rijk antwoord.

3 Groeien naar/in volwassenheid volgens de apostelen

(55) Het geestelijke is een zeer persoonlijke en innerlijke zaak van geloof, hoop en liefde. Maar niemand kan eigen geestelijk leven voeden van binnenuit. (56) Geestelijk leven draagt altijd het karakter van antwoord geven op iets en iemand buiten ons, op Jezus Christus en zijn Woord. Geestelijke volwassenheid en mondigheid wordt dan ook gewekt en gevoed van Bovenaf. De volheid van een geïntegreerd geestelijk leven is afhankelijk van een vol antwoord op de volheid van Jezus Christus. Door zijn Geest zoekt Hij een al groter plaats in ons hart om al zijn schatten, ja zichzelf steeds meer kwijt te raken.

Daarom kunnen wij niet over de volle ontplooiing van het geestelijke leven spreken wanneer dit niet altijd weer uitgaat van de rijkdom van Christus, van het volle evangelie. (61) Dan kent men Christus in overgave en liefde, zodat men steeds meer verstaat de consequenties van het heil in Christus, de uitstraling over en door heel het leven. Men is dan in concrete situaties en in telkens nieuwe problemen in staat tot de toepassing van het evangelie in de praktijk van het leven. Het evangelie heeft een onbegrensde actieradius. Vanuit de kern van het evangelie, de gekruisigde en opgestane Christus, dat ook een plaats zoekt in de kern van onze persoonlijkheid, ons hart, worden steeds wijdere concentrische cirkels getrokken. Deze kern is als de zon die haar stralen uitzendt niet alleen tot in de meest vergelegen, verborgen plaatsen van ons hart maar ook naar de publieke markt van het leven.

(62) In 1Kor.14:20 vermaant Paulus de Korintiërs: 'Wees in uw denken niet als kinderen. Wees kinderen in het kwaad, maar wees in uw denken volwassen.' Inzake de partijvorming en de overschatting van het spreken in klanktaal waren velen onvolwassen, terwijl zij op andere sectoren zich mogelijk meer volwassen gedroegen. De apostel, die zelf de gave van de klanktaal bezat, wil veel liever 'een paar begrijpelijke woorden' gebruiken 'dan ontelbaar veel in klanktaal' (1Kor.14:19). Daarom vermaant hij hen geen kinderen in hun denken, in het verstaan en beoordelen van de dingen te zijn; ze moeten volwassen worden, en dan zullen ze net als hij de verstaanbare prediking hoger taxeren dan het spreken in klanktaal. Als ze dan toch op een kinderlijk niveau willen blijven, laten ze dan klein in het kwaad zijn.

Blijkens Ef.3:18-19 (volstromen met Gods volkomenheid), Fil.1:9-11 (uw liefde blijft groeien; vol van de vruchten van de gerechtigheid), Kol.1:9-11 (God ten volle kennen; vrucht dragen; uw kennis van God zal groeien), 2:2-3 (tot de volle rijkdom van allesomvattend inzicht komen), 3:10 (vernieuwd worden naar het beeld van zijn schepper), 2Tim.3:17 (voor zijn taak berekend) wenst Paulus de gemeente op een hoog geestelijk niveau, in een geestelijke volwassenheid en rijpheid. Daar bidt hij vurig om en hij vermaant daartoe zonder ophouden. Dit conform 2Petr.3:18, Jak.1:4; 1Joh.2:5; 4:12-18.

Deze gerichtheid van de bewerking van de gemeente kan samengevat worden met Ef.4:11-16: 'Hij is het die apostelen heeft aangesteld, en profeten, evangelieverkondigers, herders en leraren, om de heiligen toe te rusten voor het werk in zijn dienst. Zo wordt het lichaam van Christus opgebouwd, totdat wij allen samen door ons geloof en door onze kennis van de Zoon van God een eenheid vormen, de eenheid van de volmaakte mens, van de tot volle wasdom gekomen volheid van Christus. Dan zijn we geen onmondige kinderen meer die stuurloos ronddobberen en met elke wind meewaaien, met wat er maar verkondigd wordt door mensen die tot alles in staat zijn wanneer ze anderen listig en doortrapt op een dwaalspoor willen brengen. Dan zullen we, door ons aan de waarheid te houden en elkaar lief te hebben, samen volledig toe groeien naar hem die het hoofd is: Christus. Vanuit dat hoofd krijgt het lichaam samenhang, en wordt het ondersteund en bijeengehouden door alle gewrichtsbanden. Ieder deel draagt naar vermogen bij tot de groei van het lichaam, dat zo zichzelf opbouwt door de liefde.'

Apostelen, profeten, evangelisten, herders en leraren, ze worden allen in dienst gesteld om de gelovigen tot die volwassen rijpheid te brengen.

4 Geestelijke volwassenheid in het Oude Verbond

(65) Het Nieuwe Verbond heeft veel voor op het Oude. Met de komst van Christus' Geest worden Gods kinderen mondig: 'U bent gezalfd door de Heilige, u allen weet dat. De zalving die u van hem ontvangen hebt is blijvend, u hebt geen leraar nodig. Zijn zalving leert u alles naar waarheid zonder bedrog.' (1Joh.2:20,27). Profetieën zijn in vervulling gegaan met de regen van de Geest op de Pinksterdag. Mondigheid en geestelijke volwassenheid hebben alles te maken met het ontvangen van de Heilige Geest. Die zalving is niet meer beperkt tot ambtsdragers als profeten, priesters en koningen, maar gaat over zonen en dochters, jongeren en ouderen, zelfs over dienaren en dienaressen (Hd.2:17-18; Joël 3:1-2). Ook Jeremia (31:33-34) heeft van die tijd van de geestelijke volwassenheid onder alle rangen en standen geprofeteerd: 'Dit is het verbond dat ik in de toekomst met Israël zal sluiten - spreekt de HEER: Ik zal mijn wet in hun binnenste leggen en hem in hun hart schrijven. Dan zal ik hun God zijn en zij mijn volk. Men zal elkaar niet meer hoeven te onderwijzen met de woorden: "Leer de HEER kennen", want iedereen, van groot tot klein, kent mij dan al - spreekt de HEER. Ik zal hun zonden vergeven en nooit meer denken aan wat ze hebben misdaan.'

Toch is de geestelijke volwassenheid niet voorbehouden aan de nieuwtestamentische gelovigen. Zeker, de inhoud van het geloof is door Christus' komst rijker ontplooid, maar velen in het O.T. hebben bij een minder rijke inhoud toch zo'n kracht van het geloof vertoond dat zij de gelovigen van het N.T. ten voorbeeld worden gesteld. Denk maar aan Hebreëen 11. En een krachtig geloof dat tegen alles in blijft geloven, is een volwassen geloof. (66) De inhoud van de geloofskennis bij mensen als Abraham, Rachab, Daniël en zijn drie vrienden was in vergelijking met de inhoud die de NT.gelovigen hebben, maar arm en schraal, maar hun geloofsantwoord was vol en rijk. Ze durfden God en zijn Woord ernstig te nemen; ze raakten zich eraan kwijt in geloof, hoop en liefde. Zij verstonden de actieradius van het gezaghebbende Woord, dat doordrong in de diepste lagen van hun ziel en van daaruit heel hun levensgedrag beheerste.

Denk ook aan het gebed van Habakuk (3:17-19): 'Al zal de vijgenboom niet bloeien, al zal de wijnstok niets voortbrengen, al zal de oogst van de olijfboom tegenvallen, al zal er geen koren op de akkers staan, al zal er geen schaap meer in de kooien zijn en geen rund meer binnen de omheining - toch zal ik juichen voor de HEER, jubelen voor de God die mij redt. God, de HEER, is mijn kracht, hij maakt mijn voeten snel als hinden, hij laat mij over mijn bergen gaan.'

Van geestelijke volwassenheid getuigt ook hoe Jeremia boven alle verdriet uitstijgt: 'Toch geef ik de hoop niet op, want hieraan houd ik vast: Genadig is de HEER: wij zijn nog in leven! Zijn ontferming kent geen grenzen. Elke morgen schenkt hij nieuwe weldaden. Veelvuldig blijkt uw trouw! Ik besef: mijn enig bezit is de HEER, al mijn hoop is op hem gevestigd. Goed is de HEER voor wie hem zoekt en alles van hem verwacht. Goed is het geduldig te hopen op de HEER die redding brengt.' (Klaagl.3:21-26)

De geestelijke volwassenheid wordt niet alleen gekenmerkt door een overwinnend verwerken van het lijden, de beproevingen, het levenslot, dat nu eens als een onoplosbaar raadsel de mens dreigt te verpletteren en dan weer als een loutering wordt ervaren. Zij manifesteert zich ook in een steeds rijpere levensstijl door de Heilige Geest. Het gaat dus ook om het met vreugde zich verdiepen in en het betrachten van Gods wet. Zie Psalm 119. Volgens de dichter verhinderen Gods geboden niet het leven maar beschermen ze het juist. Gods verbod staat alleen waar het gevaarlijk is: barmhartige waarschuwing. De geestelijk-onvolwassene ziet dat nog niet want hij heeft nog niet ontdekt dat Gods geboden het pad van het leven zijn. De dichter is daar achter gekomen, door onderwijs en door de bevestiging in de levenservaring. Daarom wordt hij niet moe Gods wet te jubelen en aan te bevelen. Daaruit blijkt dat Gods wet niet een vreemde instantie van buitenaf is gebleven die zwaar op z'n schouders drukt, maar met zijn hart saamgegroeid is. Gods wil is hem door de Geest vlees en bloed geworden, iets eigens. Hij voelt zich er volkomen in thuis. Zolang Gods geboden me innerlijk vreemd zijn, zijn ze een last waaronder ik moet bezwijken. Maar is het 'u zult en u zult niet' geworden tot 'ik wil en ik wil niet', dan verheug ik mij over Gods wet en is die voor mij een wonder, kostbaarder dan zuiver goud, een lamp, reddingbrengend.

Geestelijke volwassenheid wordt in het O.T. ook aangeduid als: God volkomen toegewijd zijn (1Kon. 8:61), of: God met heel zijn hart (met hart en ziel) toegedaan zijn' (1Kon.15:14; 11:4), of: God dienen met volle overgave (1Kron.28:9). (71) De geestelijke onvolwassenheid mist vastheid, trouw. Zij wordt beheerst door tegenstrijdige gevoelens en wensen; ze wil God en Baäl/mammon, twee heren dienen. Dat is de dubbelhartigheid waartegen de bijbel voortdurend waarschuwt. De geestelijk-volwassene geeft zijn hele hart, zonder reserves en voorwaarden, aan de Here. Dit begrip volkomenheid komen we ook in het N.T. tegen. Het is een vol antwoord met het hele hart geven op het evangelie en de wet.

Alleen al uit de samenvatting van de wet blijkt dat God ons oproept tot de geestelijke volwassenheid, het volle antwoord met heel ons bestaan op zijn Woord: 'Heb de HEER lief met hart en ziel en met inzet van al uw krachten' (Deut.6:5). Onophoudelijk klinkt de oproep om de Here niet met een gedeeld maar met een volkomen hart lief te hebben, te volgen, te gehoorzamen en te vertrouwen. En deze geheelheid en volkomenheid duiden op het integrale, volwassen antwoord op Gods Woord. Denk ook aan het begrip 'de vreze des Heren'. Wie de Here vreest, erkent de afstand tussen eigen nietig en onrein bestaan en de heilige almachtige God, neemt God ernstig als God, behandelt Hem met respect, luistert met eerbiedige aandacht naar zijn Woord, aanvaardt over heel zijn leven het gezag van God, dient Hem, gehoorzaamt Hem, heeft Hem lief, verwacht alles van Hem, vertrouwt Hem, onderhoudt zijn geboden.

5 De verhouding tussen psychische en geestelijke volwassenheid

(48) Geestelijke volwassenheid kunnen we omschrijven als: geestelijke zelfstandigheid, verantwoordelijkheid, de macht om niet meer onder de voogdij en de macht van de duivel, het vlees, de wereldgeesten en wereldmachten, de oude mens en de vloek en slavernij van de wet te leven, maar vrij, mondig, rein, volmaakt, rijp en volwassen te leven doordat Jezus Christus als Koning door zijn Woord en Geest in en over ons heerst. Het gaat dus over specifieke christelijke waarden door Christus' verlossing.

Psychische en geestelijke volwassenheid hebben veel met elkaar te maken. Toch vallen ze niet altijd samen. (49) Allereerst omdat ons geestelijk leven niet náást maar ín ons concrete mens-zijn met die bepaalde psychische structuur en met dat bepaalde karakter en met die bepaalde mogelijkheden functioneert. Ook moeten wij niet vergeten dat Gods Zoon mens geworden is omdat ons mens-zijn door de zonde bedorven en ontworcht is. Dwars door de verzoening heen maakt de Geest van Christus ons tot nieuwe (!) mensen (!). In de verlossing gaat het om het herstel van ons mens-zijn, d.w.z. als mens worden wij in verzoende relatie gesteld tot God, de naaste, onszelf, de wereld, de kosmos.

De spanning die nu optreedt, bestaat hierin dat Gods Woord van de wedergeboren en bekeerde mens enerzijds geweldige dingen zegt: een nieuwe schepping, volmaakt, heilig, mondig, volwassen, maar anderzijds speelt zich dit af in een tijdperk hier op aarde waarin alles 'als in barensweeën zucht en lijdt' (Rom.8:22). We kunnen het paradoxaal uitdrukken door te zeggen dat het volmaakte openbaar wordt in een onvolmaakt levenskader en geschiedenis-kader. Wij worden geroepen - om zo te zeggen - volmaakt te roeien met onvolmaakte riemen. Deze spanning mogen we nooit ontlopen of ontspannen.

Immers, wat gebeurt er met een mens die door Gods Geest opnieuw geboren wordt, gelooft, zich bekeert en door Gods Geest zich laat leiden? Wordt hij verlost van zijn door de zonde gebroken situatie in die zin dat hij in zijn hersteld mens-zijn alles terug krijgt wat hij mist? Ontvangt iemand met een zwakke constitutie of met één arm ineens een sterk en gaaf lichaam? Wordt iemand die verstandelijk zwak begaafd is ineens een mens met zulke intellectuele mogelijkheden dat hij wel professor of minister kan worden? Wordt een gevoelsarm mens ineens iemand met een rijk gevoelsleven? Kan iemand zonder muzikaal gevoel een eerste klas solist worden, een wilszwakke een wilskrachtig mens?

Nee, er worden geen nieuwe mogelijkheden toegevoegd. Wel kunnen door het volwassen geestelijke leven allerlei remmingen en angsten wegvallen, zodat allerlei psychische reeds voorhanden maar tot nu toe slapende inactieve mogelijkheden tot ontwakning en activiteit komen. Wel kunnen door een versterkt en door Christus' liefde gericht verantwoordelijkheidsgevoel verrassende activiteiten ontplooid worden. (50) Vandaar dat de geestelijke volwassenheid de psychische volwassenheid stimuleert en er een evangelische doelgerichtheid aan geeft. Er is ook een wisselwerking. De psychische volwassenheid kan ook een stimulans zijn voor de geestelijke volwassenheid.

In de praktijk doet men de ervaring op dat iemand die psychisch op vele sectoren onvolwassen is, toch blijkt kan geven van een verrassende geestelijke volwassenheid. Het is ook mogelijk dat iemand door de psychische volwassenheid een harmonische geïntegreerde persoonlijkheid is, maar de geestelijke volwassenheid ten enenmale mist. Zo iemand is wel geïntegreerd ten aanzien van zichzelf, de naaste, de wereld, leven en dood, maar niet ten aanzien van God. Zo iemand mist in zijn horizontale integratie de verticale dimensie, de relatie tot God, zodat er toch een kwalitatief verschil is.

Conclusie: psychische en geestelijke volwassenheid zijn ieder naar eigen aard; ze grijpen wel in elkaar in en functioneren in elkaar, zijn elkaars stimulans, maar hoeven niet altijd samen te vallen.

Intussen heeft de geestelijke volwassenheid een eigen wortel en bron, een eigen motivering, een eigen gerichtheid en doel, en een eigen inhoud in Jezus Christus, in God, die ons mens-zijn heeft aangenomen om ons zowel verticaal als horizontaal echt mens te maken. Christelijk gezien gaat daarom het volledig en volwassen mens-zijn niet op in louter mede-menselijkheid. Een mens is pas volledig mens als mens van God én als mens van zijn naaste én als mens van deze wereld. Hij is volledig mens in het liefhebben van God én de naaste én de wereld als schepping van God. Jezus Christus, die de mens kwam redden uit zijn verlorenheid, schuld, vervreemding, angst, zinloosheid en uitzichtloosheid, herstelt de mens tot gelovend, hopen en liefhebbend mens. Alleen in geloof, hoop en liefde kan de mens zijn hersteld mens-zijn beleven.

(99) Psychische volwassenheid is een algemeen-menselijke zaak. Men hoeft geen christen te zijn om psychisch volwassen te worden met alle kenmerken van dien. De vraag dringt zich op of bij een christen deze kenmerken precies gelijk zijn. Of is dit alles van een andere kwaliteit, een andere kleur, in een andere atmosfeer, vanuit een andere bron en met een andere gerichtheid?

In de geestelijke volwassenheid krijgen wij inderdaad kwantitatief te doen met de waarden van de psychische volwassenheid, maar dan met een plus: een dimensie, een kleur, een kwaliteit, een niveau, een bron, een motief en een gerichtheid die de algemeen-menselijke of psychische volwassenheid mist.

Wij moeten allereerst een fijn gevoel hebben voor het kwalitatieve verschil. Hier geldt ook 'als twee hetzelfde doen, is dat nog niet hetzelfde'. Wij kunnen pas de psychische volwassenheid als geestelijk en specifiek christelijk kwalificeren wanneer 'Christus daarin gestalte krijgt' (Gal.4:19). (100) Elke psychisch-volwassene heeft door zijn volwassen gedrag grote zedelijke en sociale waarde voor zichzelf en voor de verschillende gemeenschappen waarin hij leeft, maar in de geestelijke volwassenheid gaat het óók nog om de religieuze waarde in de verhouding God-mens en mens-mens.

Maar er is meer. De volwassenheidskenmerken krijgen bij een christen telkens een andere vulling dan bij bijv. een humanist. Telkens zullen andere antwoorden gegeven worden op de vraag: Waarin, waarom, waartoe, wanneer is men..... (zie II,1-6)? Daarom heeft het z'n nut om het 'plus', het 'andere' in de psychische volwassenheid te laten zien wanneer deze verdiept is tot geestelijke volwassenheid.

II Kenmerken van volwassenheid

1 Stabiliteit en soepelheid

1.1 Stabiliteit en soepelheid als psychische volwassenheid

(23) In de volwassenheid betekent vastheid geen krampachtige starheid en ontoegankelijkheid. Volwassenheid impliceert een voortdurende openheid en ontvankelijkheid, zij het ook met kritisch vermogen waardoor zelfcorrectie mogelijk is. Eén van de kenmerken van psychische volwassenheid is dus vastheid gepaard met soepelheid. Deze vastheid en soepelheid wisselen niet af als luimen, zijn geen willekeur maar komen voort uit een rijp onderscheidingsvermogen en een gezond hanteren van normen.

De volwassene heeft een fijngevoeligheid om te weten waarmee, waarom en waarin hij onverzettelijk of toegeeflijk moet zijn. De volwassene heeft dus een fijn gevoel voor situaties, voor wat belangrijk en bijkomstig is, voor wat in het ene geval wél en in het andere geval niet kan, voor het eigenlijke en het toevallige. De volwassene heeft een genuanceerde hantering van ethische normen en ziet de waarheden niet ongecompliceerd in zwart-wit schema's. Hij is stabiel ten aanzien van de ethische normen en soepel in de toepassing ervan, omdat geen twee gevallen gelijk zijn. Hij zal geen waarheden en waarden hanteren die niet op een bepaalde situatie slaan. Hij beweegt zich lenig op een vaste levensbasis.

Van een psychisch volwassene die soepel is, kan men tóch zeggen: 'Je weet wat je aan hem hebt'. Dit oordeel spreekt alleen een eveneens psychisch-volwassene uit. Iemand die zich onvolwassen en dus niet écht stabiel is en deze onvastheid moet camoufleren met een krampachtige starheid, zal de volwassene juist vanwege zijn soepelheid en openheid een windvaan noemen, een mens zonder lijn en fundament.

1.2 Stabiliteit en soepelheid als geestelijke volwassenheid

(100) Een (onvolwassen) kind kan nog niet goed 'onderscheiden waar het op aankomt' (Fil.1:10). Het doorziet nog geen achtergronden en overziet nog niet de gevolgen. De onvolwassene mist dus inzicht, doorzicht en overzicht. Hij heeft ook nog geen goed stel normen tot zijn beschikking en zou dit ook niet goed kunnen hanteren. Door de ervaring, die de beste leerschool is, leert hij zich oefenen in het hanteren en toepassen van bepaalde normen. Er gebeuren natuurlijk ongelukken wanneer men normen ter beoordeling of voor het levensgedrag gaat toepassen die juist bij een andere situatie passen. Een eenvoudig voorbeeld: Wanneer iemand in een kerkenraad bezwaar maakt tegen een bepaalde uitgave en aandringt tot de grootste zuinigheid met het argument 'dat het met dubbeltjes en kwartjes bij elkaar moet komen', dan is deze argumentering wél gewettigd als het gaat om een arme gemeente die 'boven vermogen' reeds offert, maar volstrekt onwettig als het gaat om een rijke welvarende gemeente die beneden het gemiddelde in offervaardigheid blijft. Een dergelijke hantering van normen getuigt van een zekere onvolwassenheid, omdat hier 'het inzicht en de fijnzinnigheid om te onderscheiden waar het op aankomt' gemist wordt.

Om Gods Woord geestelijk volwassen toe te passen, moet men helder inzicht hebben in de situatie en het probleem. Vervolgens wat de zin van wet en evangelie is en op welke wijze wet en evangelie gebruikt willen worden. En ten slotte, op welke situaties bepaalde woorden van God slaan. Wie onvolwassen is, loopt de kans de situatie en het probleem niet te doorzien en Gods wil verkeerd toe te passen. We moeten vaak nog groeien in onze geestelijke volwassenheid om te verstaan hoe de krachten van het evangelie doorwerken in alle levenskringen. Daarom bidt Paulus 'dat uw liefde blijft groeien door inzicht en fijnzinnigheid, zodat u kunt onderscheiden waar het op aankomt' (Fil.1:9-10).

De geestelijk-onvolwassene voelt zich nog onzeker, heeft hulp en leiding nodig, wil nog graag op de krukken van de geestelijke leiders lopen, of zal 'doen alsof', en met een zekere grofheid, ongenueanceerd, beslissingen nemen die kant noch wal raken. Het wordt des te ernstiger wanneer iemand die leiding heeft te geven, zelf geestelijk onvolwassen is. Zo iemand zal door zijn positie die hij geestelijk niet aankan, 'doen alsof'. Hij zal dan erg 'stabiel', massief en zelfverzekerd optreden om zijn innerlijke onzekerheid te verbergen. En hij zal het gevaar lopen soepel te zijn waar hij stabiel moest zijn, en omgekeerd. Hem ontbreekt 'het inzicht en de fijnzinnigheid om te onderscheiden waarop het aankomt'.

1.3 Stabiliteit en soepelheid beheerst door de liefde

(102) De groei naar stabiliteit én soepelheid, naar het onderscheidingsvermogen inzake Gods Woord én het dagelijks leven staat ten nauwste in verband met het groeien in de liefde. Hoe meer een mens liefheeft, des te meer verstaat een mens. Wanneer wij bedenken wat 1Kor.13 van de liefde zegt, dan is ons duidelijk dat de liefde een grote fijnzinnigheid waarborgt. Paulus zegt geweldige dingen van de liefde (vs.4-7): 'De liefde is geduldig en vol goedheid. De liefde kent geen afgunst, geen ijdel vertoon en geen zelfgenoegzaamheid. Ze is niet grof en niet zelfzuchtig, ze laat zich niet boos maken en rekent het kwaad niet aan, ze verheugt zich niet over het onrecht maar vindt vreugde in de waarheid. Alles verdraagt ze, alles gelooft ze, alles hoopt ze, in alles volhardt ze.'

De liefde heeft inzicht, overzicht, doorzicht en uitzicht ten aanzien niet alleen van de naaste en de wereld, maar ook van Gods Woord. Omdat de liefde de vervulling der wet is, zal de geestelijk volwassene nooit de wet hanteren zonder de liefde. En omdat Christus de vervulling van de wet is, kan de geestelijk volwassene niet denken over en handelen naar de wet buiten Christus om. De wet krijgt alleen echt gestalte in ons wanneer de liefde, ja wanneer Christus in ons gestalte krijgt. Omdat Christus volmaakt liefhad, bezat Hij de volmaakte fijnzinnigheid om Gods wil én de noodsituatie van mens en wereld én de toepassing van Gods wil in allerlei situaties volmaakt te onderscheiden.

1.4 Stabiliteit en soepelheid bij Christus

(102) De schriftgeleerden misten de sleutel om de wet én de noodsituatie te openen. Zij waren stabiel waar Jezus soepel was e.o. Zij misten het geestelijk verstaan van de wet, het doel van de wet omdat zij de liefde misten, 'wat in de wet zwaarder weegt: recht, barmhartigheid en trouw' (Mat.23:23). (103) De liefde is niet zelfzuchtig en heeft daarom zichzelf niet vastgenageld in eigen positie; zij is zo soepel dat zij zich in de ander kan verplaatsen en inleven. Zij is stabiel omdat zij zich als liefde gelijk blijft en haar wezen niet verloochent. Zij wil door alles heen blijven liefhebben. De liefde is trouw en laat niet in de steek. Maar zij is soepel door begrip, solidariteit, barmhartigheid en onderscheidingsvermogen.

Wanneer wij het optreden van Christus tegenover zondaren nagaan, treft ons het stabiele van de trouw. Hij blijft liefhebben. Hij bidt voor zijn vijanden en pleit voor zijn moordenaars. 'Zijn liefde is tot het uiterste gegaan' (Joh.13:1). Niemand en niets kunnen Hem van de weg der liefde afbrengen.

Tegelijkertijd zien wij in dat stabiele een verrassende soepelheid in de toepassing. Deze stabiele liefde neemt dus telkens allerlei gestalten aan die passen bij de situatie. Zijn liefde kan Petrus weggagen wanneer die Jezus voor de voeten loopt en zijn liefde tot in de dood wil verhinderen: 'Ga terug, achter Mij, satan' (Mat.16:23). Deze liefde kan toornen tegen de farizeeërs. Maar deze liefde kan ook mildheid tonen tegenover hoeren en tollenaars en een overrompelende bereidheid om op één verzoek van de moordenaar aan het kruis royaal het paradijs voor hem te openen. Zó stabiel, massief en trouw in liefde was Christus dat Hij deze liefde in grote soepelheid toepaste. Niet alleen de farizeeërs ergerden zich hieraan maar ook de discipelen wisten vaak niet wat ze aan Jezus hadden. Wat hebben zij zich geërgerd aan Jezus' offerbereidheid waardoor Hij zich liet gevangen nemen in Getsemane. Later hebben ze dit leren verstaan. Toen veranderde hun ergernis in bewondering en aanbidding. Maar daartoe was nodig een geestelijke volwassenheid, d.w.z. een zelf-gevuld-zijn met de Geest en de liefde van Christus.

1.5 Stabiliteit en soepelheid als vrucht van Christus' Geest

(103) Eigenlijk moeten wij Geestelijke volwassenheid schrijven: het gaat hier niet om een natuurlijke volwassenheid van de menselijke geest maar om het wandelen door de Geest, verlicht en geleid worden door de Geest. (104) 'Wij hebben niet de geest van de wereld ontvangen, maar de Geest die van God komt, opdat we zouden weten wat God ons in zijn goedheid heeft geschonken. Daarover spreken wij, niet op een manier die ons door menselijke wijsheid is geleerd, maar zoals de Geest het ons leert: wij verklaren het geestelijke met het geestelijke. Een mens die de Geest niet bezit, aanvaardt niet wat van de Geest van God komt, want voor hem is het dwaasheid. Hij kan het ook niet begrijpen, omdat het geestelijk moet worden beoordeeld. Maar een mens die de Geest wel bezit, kan alles beoordelen, en zelf wordt hij door niemand beoordeeld. Er staat immers geschreven: 'Wie kent de gedachten van de Heer, zodat hij hem zou kunnen onderwijzen?' Welnu, onze gedachten zijn die van Christus.' (1Kor.2:12-16).

Hier zijn wij bij het geheim van de geestelijke volwassenheid: het gevuld-zijn met de Geest, wat hetzelfde is als 'Christus die in ons gestalte aanneemt', of: 'ikzelf leef niet meer, maar Christus leeft in mij' (Gal.2:20). Gods Geest doet ons zien door de ogen van Christus, horen door de oren van Christus, spreken door de mond van Christus, wandelen in de voetstappen van Christus.

1.6 Stabiliteit en soepelheid in de praktijk

(104) Wij worden geroepen om 'allen samen door ons geloof en door onze kennis van de Zoon van God een eenheid (te) vormen, de eenheid van de volmaakte mens, van de tot volle wasdom gekomen volheid van Christus. Dan zijn we geen onmondige kinderen meer die stuurloos ronddobberen en met elke wind meewaaien, met wat er maar verkondigd wordt door mensen die tot alles in staat zijn wanneer ze anderen listig en doortrapt op een dwaalspoor willen brengen. Dan zullen we, door ons aan de waarheid te houden en elkaar lief te hebben, samen volledig toe groeien naar hem die het hoofd is: Christus.' (Ef.4:13-15) De geestelijk-volwassene weet te onderscheiden de waarheid van de leugen, de gezonde leer van de dwaling/modegrillen. Hij heeft een fijn gevoel of het gaat om verraad/verlies van het evangelie of om nieuw verstaan, actuele accentuering en zuiverder toepassing van het evangelie.

Hij is niet conservatief in de slechte zin om het oude krampachtig vast te houden omdat het zo oud en vertrouwd is en om de bestaande toestand uit eigen belang door dik en dun te verdedigen en om de historisch gegroeide orde met een beroep op Gods voorzienigheid buiten de kritiek van het evangelie te houden. (105) Zulk een massieve stabiliteit betekent de dood in de pot. Dat heeft immers niets met de stabiliteit der liefde te maken, maar integendeel, met die van het zelfbehoud.

De geestelijk-volwassene toetst alles met de norm van het liefde-gebod. Hij is alleen conservatief in het bewaren van het hem toevertrouwde pure evangelie, nooit van een historische vorm waarin het evangelie eens zinvol functioneerde maar die nu om andere levenspatronen vraagt. Hij weet christen te zijn in een veranderde wereld. De geestelijk volwassene zal voor vormen kiezen waarin Gods liefdegebod het best kan functioneren, de waarden van Gods rijk de meeste levensruimte krijgen en zo de mensen het meest tot hun recht komen. Daarom is hij in de goede zin conservatief: het bewaren van het pure evangelie, en tegelijk in de goede zin progressief: in het steeds anders toepassen van het evangelie in veranderde situaties. Hij verstaat het woord van Paulus: 'Wees op uw hoede en laat u niet meeslepen door holle en misleidende theorieën die op menselijke tradities zijn gebaseerd en zich richten op de machten van de wereld en niet op Christus. Want in hem is de goddelijke volheid lichamenlijk aanwezig, en omdat u één bent met hem, het hoofd van alle machten en krachten, bent ook u van die volheid gevuld.' (Kol.2:8-10) Hier ligt alleen de mogelijkheid van een geestelijke stabiliteit én soepelheid, van zichzelf als christen gelijk blijven én een rijke variatie in gestalten. Het gehalte blijft, de gestalten wisselen.

2 Zelfaanvaarding en zelfrelativering

2.1 Zelfaanvaarding en zelfrelativering als psychische volwassenheid

(25) Het gebrek aan zelfkennis kan twee kanten opgaan: zelfoverschatting en zelfonderschatting. Er zijn overmoedigen en mismoedigen, mensen die op hun tenen staan en mensen die in de put liggen.

Een volwassen mens staat nuchter en realistisch tegenover zichzelf. Hij wil niet in valse bescheidenheid zich lager taxeren en ook niet in blinde zelfoverschatting zich hoger taxeren. Enerzijds durft hij zonder zelfverheffing maar zakelijk erkennen dat hij ergens gaven voor heeft; anderzijds erkent hij even zakelijk dat hij ook maar een mens met begrensde mogelijkheden is, voor bepaalde zaken minder geschikt. Hij hoeft niet beneden noch boven zijn stand te leven. Zelfkennis is hier gelijk aan zelfaanvaarding. Tot de psychische volwassenheid hoort dus dat een mens zichzelf aanvaardt zoals hij is met bepaalde gaven en met gemis van andere gaven. In één woord: zelfaanvaarding van je mogelijkheden én begrensdheden. Niet opscheppen over je mogelijkheden en je niet wégschamen om je begrensdheden.

Een realistische zelfkennis en zelfaanvaarding sluit niet alleen uit een opscheppen over jezelf, maar ook een niet laten gelden van eigen bekwaamheden wanneer dat een goede zaak kan dienen. Valse bescheidenheid is even onvolwassen als valse zelfoverschatting. Velen menen dat zelfbewustzijn en gevoel van eigenwaarde niet kunnen samengaan met ootmoed en echte bescheidenheid.

(26) Er zijn mensen die de indruk geven bescheiden te zijn en gering van zichzelf te denken, totdat ze op een gevoelige teen getrapt worden, en dan komt door hun zich gekwetst voelen de aap uit de mouw hoe trots ze zijn en hoe belangrijk zij zich achten. (34) Hoe vaak komt het ook niet voor dat zuiver bedoelde, goed gepresenteerde, dus opbouwende en helpende zakelijke kritiek als een persoonlijke belediging wordt opgevat. Dan is dit zeker een teken van onvolwassenheid, waarbij factoren spelen als innerlijke onzekerheid, minderwaardigheids- of meerderwaardigheidsgevoelens, jaloezie, angst.

(26) Er zijn ook mensen die de schijn tegen zich hebben. Ze geven de indruk hoogmoedig te zijn door een realistisch zelfbeeld en een gepast gevoel van eigenwaarde. Wanneer de zwaarte van het leven de proef op de som neemt, blijken zij ootmoedig te zijn en de betrekkelijkheid van hun waarde te beseffen.

2.2 Zelfaanvaarding en zelfrelativering als geestelijke volwassenheid

(106) Er lijken twee Paulussen te zijn. De ene doet zelfbewuste uitspraken: 'Ik heb harder gezwoegd dan alle andere apostelen' (1Kor.15:10); 'Volg mij na' (Fil.3:17); 'U weet dat onze woorden nooit een dekmantel voor hebzucht waren. God is onze getuige. We hebben niet geprobeerd de gunst van mensen af te dwingen (...) U kunt getuigen, en God zelf, hoe toegewijd, hoe oprecht en zuiver we bij u, die tot geloof gekomen bent, hebben geleefd' (1 Tess.2:5-6,10). De andere laat zich bescheiden uit: Christus is 'ook aan mij verschenen, aan het misbaksel dat ik was. Want ik ben de minste van de apostelen, ik ben de naam van apostel niet waard omdat ik Gods gemeente heb vervolgd' (1Kor.15:8-9); en: 'Ik dank Christus Jezus, onze Heer, dat hij mij kracht gegeven heeft en het mij heeft toevertrouwd hem te dienen, hoewel ik hem vroeger heb bespot, vervolgd en beschimpt. Toch heeft hij zich over mij ontfermd, omdat ik door mijn ongeloof niet wist wat ik deed' (1Tim.1:12-13). Paulus had een diep schuldbesef en dacht gering over zichzelf. Hij kende zichzelf in het licht van Christus, die hij even fel gehaat als later diep heeft liefgehad. De woorden zonde, genade, vergeving waren geladen werkelijkheden voor hem. Het feit dat hij Jezus' volgelingen vervolgd had, is blijven schrijven ondanks de overtuiging dat hij vergeving had ontvangen. Hij kent zichzelf geestelijk, zoals God hem kent: als zondaar.

Paulus wist wat ootmoed was en getuigt van zijn onwaardigheid. Daarnaast lezen we dus uitspraken die de indruk geven van overdreven gevoel van eigenwaarde en irritant zelfbewustzijn. Geen wonder dat men zich hieraan soms heeft gestoord. Hiertegenover stel ik dat het realistische zelfbeeld dat Paulus van zichzelf had, een teken was van geestelijke volwassenheid. Zeker, hij durft op zijn prestaties te wijzen en is niet bang zichzelf te verdedigen. In die passages lijkt het dat hij het goed met zichzelf getroffen heeft. Toch denkt Paulus hier op een heel ander niveau dan dat van oppervlakkige zelfingenomenheid. Hij heeft de moed en eerlijkheid om een realistisch beeld van zichzelf te hebben (zie ook 3.2).

2.3 Omgaan met eigen kwaliteiten

(128) Te beklagen is wie z'n voorspoed, rijkdom, gezagspositie niet kan verwerken zodat het hem in z'n bol slaat. Zichzelf als harmonisch en geïntegreerd mens gelijk blijven onder ongelijke omstandigheden, is één van de gaven van de volwassenheid. Het is een compliment wanneer mensen die 'van niets tot iets' zijn gekomen, dezelfde eenvoud van hart behielden en niet naast hun schoenen zijn gaan lopen. Wie met voorrechten als rijkdom, intellect en macht niet ootmoedig dient maar heerst en laat voelen dat anderen van hem afhankelijk zijn, is in dit opzicht onvolwassen. Hij leeft zijn geldingsdrang uit. Meestal gaat dit ermee gepaard dat ze zelf niets kunnen slikken terwijl anderen alles van hen moeten slikken.

Volwassen mensen weten dat hun bevoorrechte positie geen doel in zichzelf is maar slechts middel om de naaste van dienst te zijn. Dit aanvaarden van zichzelf, zijn positie, zijn mogelijkheden, zijn begrenzingen, zijn kansen, zijn medemensen enz. is van grote menselijke en sociale waarde.

De geestelijke dimensie is aanwezig als men zichzelf met weinig of veel talenten aanvaardt als mens van God, die verantwoordelijkheid aflegt tegenover zijn Schepper en daarom ook tegenover mede-mensen. Wie zich bewust is dat alles wat hij bezit, weet, kan en is, ten diepste genade is, zal juist ootmoediger worden naar mate hij méér bezit, méér weet, méér kan, méér is. Hij leeft uit het woord van Paulus: 'Bezit u ook maar iets dat u niet geschonken is?' (1 Kor.4:7). Daarom zal hij in zijn gaven niet zichzelf maar de Gever van alle goed eren. Hij aanvaardt zichzelf als mens ten dienste van God en de naaste.

2.4 Liefdeloze, hoogmoedige kennis

(86) Ons kennen is blijk van geestelijke volwassenheid als wij kennen in de liefde. Kennis en liefde heeft God samengevoegd en die mogen wij niet van elkaar scheiden. Daarom kent de mens (pas echt) voorzover hij (God en de naaste) liefheeft. (87) Beroof de kennis van de liefde en u heeft een ontaarde, opgeblazen kennis. Die kennis kan heel knap, veel en waar zijn, maar de kwaliteit is bedorven. 'Al doorgrondde ik alle geheimen, al bezat ik alle kennis - had ik de liefde niet, ik zou niets zijn' (1Kor.13:2). Veel (wetenschap) hebben en zelf niets zijn is des te verraderlijker omdat wij gauw onder de indruk komen van wat iemand allemaal weet, bezit of kan, zonder te letten op wat hij is in Gods oog. Daarom bestaat het gevaar dat wij onszelf en anderen voor geestelijk volwassen aanzien wanneer wij theologisch veel weten. Natuurlijk kán dit mede wijzen in de richting van geestelijke rijpheid en mondigheid. Maar het is ook mogelijk dat zo'n veelweter eigenlijk nog niets weet omdat hij niet in de liefde kent. Het gaat in de geestelijke volwassenheid om een door Gods liefde gekenmerkte kennis.

De Korintiërs meenden bijzonder gevorderd, rijp en volwassen te zijn in de kennis van het evangelie en de toepassing ervan in het dagelijkse leven. Het was een schijn-volwassenheid omdat de liefde erin ontbrak. Het was hoogmoedige opgeblazenheid. (88) Ieder wist het zo goed maar zonder de broeder die anders dacht lief te hebben en te respecteren. 'Kennis maakt verwaand; alleen de liefde bouwt op. Wanneer iemand zich inbeeldt dat hij kennis bezit, is het toch niet de ware kennis. Maar wanneer iemand God liefheeft, is hij door God gekend.' (1Kor.8:1-3)

De liefde houdt de gelovigen die allemaal ten dele kennen bij elkaar. Bij het verdragen van elkaar hebben we als opdracht: 'Kleed u in de liefde, dat is de band die u tot een volmaakte eenheid maakt. Laat in uw hart de vrede van Christus heersen, want daartoe bent u geroepen als leden van één lichaam.' (Kol.3:13-15) Zo beziet Paulus alles vanuit Gods liefde in Christus tot de mens en daardoor vanuit de liefde van de gelovigen voor elkaar. Hij werpt de twistende heethoofden met koude harten terug op de grond-verhoudingen God-mens om zo de rechte verhouding van mens-mens te regelen. Geestelijk onvolwassen mensen worden fanatiek en liefdeloos in theologische discussies en kerkelijke strijdvragen. Zij moeten weer van voren af aan gevoed worden met de melk van de blijde boodschap dat God zondaren in onverdiende liefde, in Christus, wil kennen. En het vaste voedsel is dat iemand die deze geestelijke melk verteerd heeft, nu ook alleen maar kennen wil in de liefde gelijk hijzelf door God gekend is.

2.5 Afwijzing of aanvaarding van de ander

(81) Paulus' woord over melk en vast voedsel (1Kor.3:1-3) moeten we ons aantrekken. Wanneer wij oorzaak zijn van of meewerken aan partijvorming in de gemeente, waardoor de Geest wordt belemmerd om door te werken, dan zijn wij onmondig, geestelijk kinderachtig. Dan kunnen wij ons verbeelden met de laatste letters van het alfabet van Gods rijk bezig te zijn (zoals heftige theologische debaters dat altijd menen), terwijl we niet eens uit het a.b.c. leven. We kunnen een hoogmoedige opgeblazenheid hebben en met minachting spreken over wie nog altijd met melk gevoed worden, terwijl wij niet eens in de gaten hebben dat wat wij vast voedsel noemen niets met het vaste voedsel van het evangelie maar met de onverteerbare brokken van de theologische spitsvondigheden te maken heeft. We zijn dan in de eerste klas blijven zitten en hebben de leerstof van het a.b.c. niet eens goed onder de knie.

Elke gemeente waar tweespalt is om dingen die wij hebben opgeblazen als belangrijk en die het in wezen niet zijn, dient onder de indruk te komen van 1Kor.3. Overall waar ruzie en jaloezie heerst, al gaat het met de leus van 'in Gods naam' (des te erger!) en 'het opkomen voor Gods Woord', wordt de Heilige Geest tegengestaan en is er geen sprake groeien naar geestelijke volwassenheid.

Dit geldt ook voor kerkelijke verdeeldheid wanneer die niet om de centrale inhoud van het evangelie geboden is. Geestelijk-volwassen-zijn betekent ook: een fijn onderscheidingsvermogen hebben waar wij ruimte moeten laten voor de veelkleurigheid, de variatie en de genuanceerde accentuering van het evangelie, en waar wij de grenzen hebben te zien van Gods waarheid en daarmee van de kerk.

De onvolwassenheid in Korinte bestond o.a. hierin dat zij niet voelden dat partijvorming in strijd is met de consequenties van het a.b.c. van het evangelie. Daarom moest Paulus hun dit weer bijbrengen. En dat was nog maar melk, terwijl zij meenden dat ze dit stadium voorbij waren. (90) Wanneer wij elkaar niet meer liefhebben in de theologische discussies, is de zaak in Gods oog al verloren. Als er breuken ontstaan in families en kerken, is de strijd voor de waarheid al geoordeeld als vleselijke strijd, zelfs al heeft men zakelijk het gelijk aan zijn kant. Men blaast zich op tegen elkaar en bouwt niet meer op.

Door alles op de ene kaart van de liefde te zetten is de ernst van de waarheidsvraag niet van de baan. Paulus heeft het hier niet over het hart van het evangelie maar over de consequenties en gevolgtrekkingen uit het evangelie, waar wij door gebrek aan inzicht en door een verkeerde instelling tot verschillende resultaten kunnen komen. Het is niet tragisch dat christenen met de beste bedoelingen en met dezelfde erkenning van Gods Woord het toch niet in alles met elkaar eens kunnen worden. Wij leven in een onvolmaakte wereld. Er is helaas ook veel zondige koppigheid en gebrek aan openstaan voor andermans argumenten. Maar zelfs als er een behoorlijke bereidheid tot luisteren is, dan nog is dit niet altijd een waarborg dat men het in theologische zaken eens wordt. Er zijn vele factoren die hier meespelen, zoals: een ander karakter, andere opvoeding/afkomst, ook onmacht om goed te onderscheiden, ongenueanceerd of genuanceerd denken. Het ergste is wanneer men eigen zienswijze verabsoluteert, praktisch voor onfeilbaar houdt, zodat men geen respect kan opbrengen en geen ruimte laat voor de opvattingen van anderen. Dat is liefdeloze opgeblazenheid en zelfoverschatting. Helaas worden deze ondeugden vaak met vroomklinkende kreten bedekt als: 'Wij moeten opkomen voor Gods onfeilbare Woord', terwijl men in feite opkomt voor eigen zienswijze op en eigen conclusies uit Gods Woord.

(91) Of de strijd voor Gods waarheid geestelijk zuiver is, moet blijken uit de liefde, de ootmoed, het elkaar verdragen en aanvaarden. Wanneer wij zo makkelijk zeggen dat de ruzies en verwijderingen onder christenen ons smarten terwijl wij toch doorgaan liefdeloos voor de waarheid op te komen, dan is dat voor God een gruwel en ongeloofwaardig voor de wereld. Het behoort juist mede tot de waarheid dat wij in liefde waken voor de eenheid en vrede in Christus' kerk en in de persoonlijke verhoudingen. Wie de strijd om de waarheid losmaakt van het zoeken van eenheid en vrede, verstaat de waarheid slecht. En wie eigen overtuiging liefdeloos verabsoluteert, kan menen God te behagen maar behaagt zichzelf: 'Wij, de sterken, moeten de zwakken in hun kwetsbaarheid helpen en niet ons eigen belang dienen. Laat ieder van ons zich richten op het belang van de ander, op wat goed en opbouwend voor hem is. Ook Christus zocht niet zijn eigen belang.' (Rom.15:1-3) Het motief om eigen mening niet te verabsoluteren en daarmee over anderen te heersen, ligt niet in een relativisme dat onverschillig tegenover de waarheid staat, maar in Christus die zichzelf niet behaagd heeft. De geestelijk-volwassene, levend uit Christus, weet dit te onderscheiden. Christenen vinden elkaar vaak niet omdat ze elkaar in de andere accentuering van en conclusies uit de waarheid niet in liefde aanvaarden en respecteren. De liefde schept ruimte voor 'sterken en zwakken'. Dit heeft er niets mee te maken dat een mens niet heilig overtuigd mag zijn en dat hij niet vurig mag geloven dat iets naar Gods Woord is. Dat mogen de zwakken en de sterken. Wat ze niet mogen is dit: hun overtuiging gelijkstellen met Gods Woord, elkaar als sterken en zwakken niet in liefde verdragen, leven bij verschillen die niét principieel beslissen over onze verhouding tot Christus - in plaats dat ze boven alles en voor alles en in alles beleven de eenheid in Christus. (92) Daartoe kunnen we komen door echt te luisteren naar Gods Woord, naar wat Paulus zei in 1Kor.8:1-3.

2.6 Verdraagzaamheid

(186) Een onverdraagzaam mens is een liefdeloos mens en een liefdeloos mens is een onvolwassen mens. De liefde verdraagt alles (1 Kor.13:7). Een onverdraagzaam mens is ook bekrompen, kleinzielig en hoogmoedig. Hij eist alleen ruimte voor eigen overtuiging, kan zichzelf niet relativiseren.

Het is niet zo eenvoudig om een volledig beeld van de (on)verdraagzaamheid in onze tijd te krijgen. Men kan verdraagzaam zijn binnen het beperkte raam van eigen stokpaardjes maar direct daarbuiten heel onverdraagzaam. Men kan ook zedelijk gedesoriënteerd zijn door ten onrechte verdraagzaam en ten onrechte onverdraagzaam te zijn. Daarom mag men niet zeggen dat een geestelijk volwassene altijd verdraagzaam moet zijn. Er is ook een heilige onverdraagzaamheid. Christus, die vol van de Geest was, kon onverwacht onverdraagzaam en verrassend verdraagzaam zijn. Dat was niet het gevolg van willekeur of toevallige stemming, zoals iemand de ene keer méér kan hebben dan de andere keer of zoals iemand van de één méér kan verdragen dan van de ander. Willekeurige (on)verdraagzaamheid is groot onrecht. Jezus zei altijd 'ja' waar zijn Vader 'ja' zei, en dat geldt ook van zijn 'nee-zeggen'.

(189) Er is heilige verdraagzaamheid wanneer de liefde het verkeerde in anderen erg vindt en eerlijk signaleert maar toch het kruis der onvolmaaktheid weet te dragen en te verdragen, en steeds uit is op verzoening en vernieuwing. Die liefde verdraagt alles.

Onheilige verdraagzaamheid verdraagt de zonde en de rotte toestanden omdat zij het niet zo erg vindt en omdat zij zich daarin wel thuis voelt, of omdat zij geen soesa wil hebben of uit gemakzucht of uit gebrek aan rechtvaardigheidsgevoel of uit berekening: 'je weet nooit of je hem nog eens nodig hebt.' Paulus wijst de gemeente van Korinte terecht omdat zij zondige mensen en toestanden op deze onheilige manier verdraagt. Zij lieten de zaken maar doorzien omdat zij de ernst van de zonde niet inzagen. Deze verdraagzaamheid stelt zich niet aan de zijde van Gods heilige barmhartigheid maar van de uiteindelijk onbarmhartige onheiligheid van de duivel. Op deze wijze schiet men te kort tegenover God en zijn eer maar ook tegenover de gemeenschap, de zondaren en zichzelf. Deze onheilige verdraagzaamheid is ten diepste onverschilligheid ten aanzien van de noodsituatie waarin de zondaar verkeert.

Zo kan ook de onverdraagzaamheid heilig of onheilig zijn. Er is heilige onverdraagzaamheid wanneer wij van Christus steeds meer leren nee-nazeggen waar Hij nee-vóórzei. De Geest oriënteert aan Christus, het vleesgeworden Woord, die de wet vervuld heeft. Onheilige onverdraagzaamheid is ten diepste de ergernis aan de genadige Christus en aan ieder die het beeld van Christus gelijkvormig is.

'Zij hebben mij gehaat, zij zullen ook u haten' (Joh.15:18-20). Het is merkwaardig hoe de onwedergeboren mens zich aan Christus naar twee kanten ergert. Hij ergert zich zowel aan zijn gerechtigheid ('zo nauw kun je het toch niet nemen') als aan zijn barmhartigheid ('zo ruim dat zelfs een moordenaar of kampbeul op één smeekgebed met vlag en wimpel de hemel ingaat, kan ik me niet voorstellen').

Zo is Jezus in de ogen van 'de oude mens' tegelijk te zwaar én te licht. Daarom gaat het altijd samen dat een mens zich zo moeilijk bekeren wil én zo moeilijk zich laat vertroosten. Wij hebben de neiging zowel de wet als het evangelie af te zwakken en te verbleken tot een kleurloos algemeen-menselijke middelmaat. Wie echter elke dag al meer leert de genormeerde (on)verdraagzaamheid van Christus, zal deel hebben aan zijn lijden, kruis en opstanding. En dát lijden verdraagt hij met vreugde. De geestelijk volwassene weet immers van het lijden om Christus' wil. Zie hoe Petrus troost in 1 Petr.2:20-25, waar hij ons aanspoort het voorbeeld van Christus te volgen die heeft geleden terwijl Hij zonder zonde was.

Waarom wij vaak zo moeilijk geestelijk volwassen worden? Wij lezen zulke woorden uit de bijbel veel te vluchtig: slechts eenmaal, zonder erbij stil te staan, waarna we weer wat anders lezen. Zou het niet goed zijn als wij elke dag, een week lang, dezelfde woorden lezen, totdat wij ze ons éigen hebben gemaakt, totdat wij er wat mee gaan doen omdat die woorden ons wat doen? Wat hebben wij aan slokkerig eten en drinken terwijl het niet verteerd wordt en effect heeft, tot geestelijke gezondheid, kracht en volwassenheid. Dan beoefenen wij ook de heilige verdraagzaamheid en de heilige onverdraagzaamheid.

3 Zakelijkheid

3.1 Zakelijkheid als psychische volwassenheid

(26) De zakelijk ingestelden zijn de volwassenen, die gegrepen zijn door de zaak die ze dienen en die zich persoonlijk wel willen offeren voor de zaak. Het gaat niet om hun persoon, hun belang, hun eer, hun erkenning, maar om de zaak. Ze hebben geen lange tenen.

De persoonlijk ingestelden, de onvolwassenen betrekken alles op zichzelf en hebben wél lange tenen. Ze dienen een goede en christelijke zaak, maar op zo'n manier dat het in dat dienen voor een heel groot deel gaat om zichzelf, hun erkend-worden, hun bevrediging, hun kijk. Zij kunnen niet goed luisteren en geven zich niet aan de ander. (27) Wanneer de ander vertelt dat hij zo'n last heeft van hoofdpijn, dan volgt er direct een verhaal dat hij of zij nog veel erger hoofdpijn had. Het lot en de daad van anderen worden direct geëxploiteerd om eigen lot en eigen daden te etaleren. Er is geen waarachtige belangstelling voor de naaste of zaak die gediend wordt. Er is alleen belangstelling voor zichzelf. Al lijkt men zakelijk bezig, men is toch in de verkeerde zin persoonlijk bezig d.w.z. de zaak en de anderen worden op henzelf betrokken. Zulke mensen kunnen de schijn mee hebben, maar op een gegeven ogenblik vallen ze tegen. Wanneer de dienst aan de goede zaak niet voldoende eer en erkenning op levert, hebben ze ineens geen tijd meer en leggen het bijltje er bij neer. De zaak moest immers toch hún persoon dienen!

3.2 Zakelijkheid als geestelijke volwassenheid

(108) Bij de onvolwassene draait het niet om de zaak maar om het eigen gewichtige 'ik'. Hij kan blijven zeuren wanneer hij meent tekort te zijn gedaan, onheus behandeld, vals beschuldigd, niet genoeg erkend. Paulus kan ook telkens uitweiden over misverstanden en laster van de kant van dwaalleraren en roddelaars. (109) Daardoor lijkt hij een onvolwassen mens die alles op zichzelf betreft en lange tenen heeft. Toch ligt het anders. Hij is zo gegrepen door de zaak van het evangelie dat hij er alles voor over heeft. Hij heeft er zelfs voor over de schijn op zich te laden dat hij telkens zichzelf belangrijk vindt, zichzelf verdedigt tegen verdachtmaking. Paulus verstaat de kunst om zakelijk te zijn wanneer hij heel persoonlijk wordt. Daarmee komen de 'zelfingenomen' stukken in Paulus' brieven in een ander licht te staan en functioneren zij op een zakelijk vlak. Bij Paulus is een bijzondere combinatie van hoog ambtelijk bewustzijn en diepe persoonlijke ootmoed. Hij ervaart de ernst van de heiliging tot offerbereidheid in de dood vanuit de ernst van de rechtvaardiging door Gods genade. Z'n leven lang heeft hij de pijn gevoeld dat hij Jezus op het hart heeft getrapt door diens leerlingen te vervolgen. Gods onverdiende barmhartigheid is over hem uitgestort om hem tot dienaar van het evangelie te maken. En nu geldt: 'Ik hecht niet de minste waarde aan het behoud van mijn leven, als ik mijn levenstaak maar kan voltooien en de opdracht uitvoeren die ik van de Heer Jezus ontvangen heb: getuigen van het evangelie van Gods genade.' (Hand.20:24) Ook heeft hij geschreven: 'Ik ben diepbedroefd en word voortdurend door verdriet gekweld. Omwille van mijn volksgenoten, de broeders en zusters met wie ik mijn afkomst deel, zou ik bijna bidden zelf vervloekt te worden en van Christus gescheiden te zijn.' (Rom.9:2-3)

(110) In 1 Kor.4:11-13 somt Paulus op wat hij allemaal ter wille van de zaak over had: 'Tot op de dag van vandaag lijden we honger en dorst, hebben we nauwelijks kleren, worden we mishandeld, zijn we dakloos, zwoegen we voor ons eigen brood. Worden we bespot, dan zegenen we; worden we vervolgd, dan verdragen we het; worden we beledigd, dan antwoorden we vriendelijk. Tot op dit ogenblik zijn wij het uitschot van de wereld, het uitvaagsel van de mensheid.' Dit getuigt niet bepaald van lange tenen, van jezelf belangrijker achten dan de zaak van Christus. Alles wordt in dienst gesteld van het komende Rijk Gods en de opbouw van de gemeente. Maar er zijn ook situaties waarin Paulus als hij gescholden werd wél terugschold, en als hij gelasterd werd heus niet zo vriendelijk bleef maar verontwaardigd was.

3.3 Verschillende reacties

(110) Waarom is Paulus' houding en reactie niet altijd gelijk? Waarom laat hij zich bijv. eerst geselen in Filippi en vraagt daarna om eerherstel? Waarom laat hij nu eens over zich heenlopen en gebruikt hij dan weer de roede om de lasteraars ervan langs te geven? Is dat willekeur, gespletenheid, luimigheid? Daarvoor heeft Paulus altijd weer zijn redenen. Beslissend voor hem is wat nuttig is voor de doorwerking van het evangelie en de opbouw en groei van de gemeenten. Wanneer de dwaalleraren zijn ambtelijk gezag als apostel door laster proberen te ondermijnen, deinst hij niet terug om te wijzen op de tekenen van zijn apostelschap, op zijn onbaatzuchtige arbeid. Hij durft dit te doen, niet uit persoonlijke geraaktheid maar omdat zijn ambtelijk gezag (en daarmee het evangelie) op het spel stond. (111) Hij had maar één angst: dat door zijn optreden zijn evangelieverkondiging geschaad zou worden (2 Kor.6:3). Ter wille van Christus' zaak durft hij zeer persoonlijk te worden, en juist dan is hij heel zakelijk: een teken van volwassenheid. Zo staat hij boven het oordeel van de mensen want 'het is de Heer die over mij oordeelt' (1 Kor.4:4). Een zakelijker oordeel is niet denkbaar dan Gods rechtvaardig en barmhartig oordeel.

Dit heeft niets te maken met het onvolwassene: 'Ik trek mij van de mensen niks aan.' Vaak wordt dit gezegd om zichzelf moed in te spreken omdat men zich juist veel van de mensen aantrekt. Het gaat erom hóe wij ons iets van de mensen aantrekken. Wie de naaste liefheeft, wil die niet graag kwetsen. Hij houdt rekening met zijn gevoelens en is bereid zichzelf grenzen te stellen. Wie dat niet doet is onvolwassen, zoals een verwend kind alleen rekening houdt met wat het prettig vindt. De onvolwassene verabsoluteert zichzelf en relativeert iedereen. Als Paulus zich vrij voelt tegenover het (onbillijke) oordeel van mensen, doet hij dat niet omdat hij zich stelt onder de norm van Gods oordeel. Wie God vreest, vreest geen mensen. Wie zich gebonden weet aan Christus, is geen slaaf van mensen.

3.4 Aanpassing en onverzettelikheden

(111) Paulus is zo vrij dat hij ook weer geen slaaf van zijn vrijheid wordt. Hij weet in bepaalde omstandigheden vrijwillig afstand te doen van zijn vrijheid uit liefde tot de naaste. Er zijn mensen die de weelde van de vrijheid niet aan kunnen. Ze worden er slaaf van. Ze moeten altijd hun vrijheid voor de anderen demonstreren. Zoals iemand die pas een baan gekregen heeft met een zeker gezag over anderen, het verrukkelijk vindt om zijn gezag te laten gelden tot vernedering van zijn naaste. (112) De volwassene echter kan als geleerde eenvoudig onder de eenvoudigen zijn, als gezagsdrager dienen.

Wij weten hoe Paulus geen bezwaar had heidens offervlees te eten omdat hij daardoor geen aanvechting kreeg deel te nemen aan heidense offermaaltijden. Daarin was hij sterk genoeg. Maar als hij door het eten een zwakke broeder tot afval naar het heidendom zou verleiden, is Paulus bereid 'nooit ofte nimmer' meer vlees te eten (1Kor.8:13). Zo houdt hij rekening met zijn naaste en is daarom, niet uit slaafse vrees en ogendienst maar uit liefde bereid van zijn vrijheid om te eten afstand te doen. Zo zakelijk is hij ingesteld dat hij zijn persoonlijke gevoelens niet over anderen laat heersen.

Behalve soepel kan de volwassene ook onverzettelijk zijn, nml. wanneer het hart van het evangelie op het spel staat. In 1Kor.9:19-23 vinden wij de passage van volwassen vrijheid die het onderscheidingsvermogen heeft om te weten wanneer men wél en wanneer men geen gebruik moet maken van de vrijheid. 'Vrij als ik ben ten opzichte van iedereen, ben ik de slaaf van iedereen geworden om zo veel mogelijk mensen te winnen. Voor de Joden ben ik als een Jood geworden om hen te winnen. Ikzelf sta niet onder de Joodse wet, maar toch heb ik me eraan onderworpen om hen die er wel onder staan te winnen. En voor hen die niet onder de Joodse wet staan, ben ik als iemand geworden die de wet niet heeft, om hen te winnen. Dit betekent niet dat ik de wet van God heb losgelaten, maar dat ik mij heb onderworpen aan de wet van Christus. Voor de zwakken ben ik zwak geworden om hen te winnen. Ik ben voor iedereen wel iets geworden, om in elke situatie althans enkelen te redden. Ik doe alles voor het evangelie om ook zelf aan de beloften ervan deel te krijgen.' (113) Paulus is dus bereid - niet uit slaafse vrees maar uit liefde voor de joden om hen te behouden - zich zoveel mogelijk bij hen aan te passen en zelfs Timoteüs te besnijden (Hand.16:1-3). Persoonlijk staat hij niet meer onder de ceremoniële wet maar hij wil zich wel - als dat dienstig is voor de gang van het evangelie - er tijdelijk onder stellen.

In Gal.2 echter treedt Paulus streng op tegen Petrus die uit verkeerde motieven (uit vrees voor de joden en onder omstandigheden waarin het schadelijk voor het evangelie van de genade was) zich terugtrok van de christenen uit de heidenen. Paulus verzette zich openlijk tegen Petrus en bestrafte hem. Tegen eigen innerlijke overtuiging in verloochende Petrus de christenen uit de heidenen, want hij achtte hen onrein die God rein achtte. Zoiets mocht men van Petrus niet verwachten omdat hij speciaal door God onderwezen was om tot de heiden Cornelius te gaan (Hand.10). Ook hierin was Paulus zakelijk ingesteld, zodat hij zijn geliefde broeder Petrus openlijk bestrafte. Altijd wordt Paulus' gedrag bepaald door het nut voor de doorwerking van het evangelie onder joden en heidenen, sterken en zwakken.

Het geestelijk karakter van de zakelijke instelling wordt bepaald door de vervulling met de Geest die de mens leert alles te bezien vanuit het komende koninkrijk. Daarin krijgt Christus gestalte in ons.

3.5 Geen scheiding tussen persoon en zaak

(114) De zaak van Christus is zo nauw verbonden met de geestelijk-volwassene dat persoon en zaak, persoon en ambt saamgegroeid zijn. Iets hiervan zien wij bij Paulus: 'Wij verkondigen niet onszelf, wij verkondigen dat Jezus Christus de Heer is...' (2Kor.4:5) Hij wijst radicaal van zichzelf af. Het gaat alleen om Christus. En toch kan hij niet nalaten direct erop te laten volgen: 'en dat wij omwille van hem uw dienaren zijn'. Hij weet zichzelf in zijn dienst één met Christus want Christus leeft ook in hem. Hij is de gezant, de vertegenwoordiger en in zekere zin de plaatsvervanger van Christus op aarde.

De scheiding tussen persoon en zaak, ambtsdrager en ambt, kan een veeg teken van onvolwassen geestelijk leven zijn. Door deze heilloze scheiding kunnen we in de gemeente en in de wereld het evangelie ongeloofwaardig maken. De mensen zeggen dan: 'Hij staat er niet achter, hij leeft er zelf niet uit.' Het gehoor kan gefrustreerd en de zegen verhinderd worden wanneer de ambtsdrager of gelovige die gespletenheid tussen leer en leven, belijden en beleven vertoont. Van voorgangers wordt terecht verwacht thuis en waar ook een voorbeeld voor de kudde te zijn. Maar wanneer Paulus merkt dat lasteraars in de gemeente zijn ambtelijk gezag ondermijnen en daardoor de doorwerking van het evangelie verhinderen door het persoonlijk en ambtelijk optreden van de apostel verdacht te maken, dan móet dat voor hem eerst uit de weg - al laadt hij de verdenking op zich te blijven zeuren: 'Beginnen we onszelf weer aan te bevelen? Of hebben we net als sommige anderen aanbevelingsbrieven voor of van u nodig? U bent zelf onze aanbevelingsbrief, in ons hart geschreven, maar voor iedereen te zien en te lezen: u bent zelf een brief van Christus, door ons opgesteld, niet met inkt geschreven maar met de Geest van de levende God, niet in stenen platen gegrift maar in het hart van mensen.' (2 Kor.3:1-3) En om de lasteraars de mond te snoeren moet hij ter wille van de zaak heel persoonlijk én tegelijk zakelijk constateren: 'Ik heb harder gezwoegd dan alle andere apostelen, niet op eigen kracht maar dank zij Gods genade.' (1 Kor.15:10) En in dit licht moeten wij zien zijn vermaning: 'Volg mij na, broeders en zusters, en kijk naar hen die leven volgens het voorbeeld dat wij u gegeven hebben.' (Fil.3:17)

Zijn wij er al aan toe dit woord Paulus na te zeggen en na te leven, niet op het vlak van zelfingenomenheid en hoogmoedig zelfbewustzijn maar van de ootmoed als dienaren van Christus? Omdat wij zo gewend zijn aan een zondig zelfingenomen spreken over ons zelf, weten wij bijna niet dat men ook op een zakelijke manier over zichzelf kan spreken. Tenslotte moeten wij ook in dit licht zien de nauwe verbintenis tussen de twee uitspraken: 'volg het voorbeeld van God' (Ef.5:1) én 'volg mij na' (Fil.3:17).

4 Onpartijdigheid

4.1 Onpartijdigheid als psychische volwassenheid

(27) Er valt onderscheid te maken tussen de zgn. ich-nahe en ich-ferne dingen die wij beoordelen. Hoe dichter een voorwerp of een mens of omstandigheden ons na aan het hart liggen, des te gekleurerd wij zien, oordelen en beleven. Het laat je niet koud. De mededeling dat die kast 4.10 m hoog is, laat je even onberoerd als dat hij 4.14 m hoog zou zijn. Die waarheid is objectief, niet emotioneel gekleurd; zij raakt je hart niet. Waarom? Omdat 4 centimeter verschil geen enkele consequentie in je leven heeft. Die waarheid ligt ver van je hart. (28) Eenzelfde waarheid kan van ich-fern ineens ich-nah worden wanneer de situatie verandert. Dat die kast 4.10 m en niet 4.14 m hoog is, laat mij koud, maar als ik verhuis naar een huis met lagere kamers en het de vraag is of ik die kast plaatsen kan, dan wordt ineens de hoogte van die kast een ich-nahe waarheid. Het komt er nu opaan of die kast zal passen.

Tegenwoordig begrijpen velen dat het zgn. objectief en geabstraheerd spreken over mensen en dingen helemaal niet zo wetenschappelijk is als men dacht. (29) Het verstandelijk analyserend denken kan ons veel informatie geven over de werkelijkheid maar nooit de volle werkelijkheid vertolken. Het geeft een verschaald werkelijkheidsbeeld. De dieptemeting en het aroma van de werkelijkheid worden pas ervaren door andere 'organen', door normatieve waarden op zedelijk en esthetisch gebied. Om de volle werkelijkheid te verstaan en te genieten, hebben wij niet alleen nodig een scherp verstand maar ook een liefdevol hart en een esthetisch gevoel. De werkelijkheid wordt door ons niet op objectieve wijze als een foto waargenomen door ons logisch verstand maar ook door ons beoordelend hart. De liefde is daarbij een belangrijke factor. Een bekend woord: 'Een mens kan alleen echt kennen wat hij liefheeft'.

Wanneer wij nu al die subjectieve factoren als objectieve gegevens ernstig willen nemen, dan wil dat nog niet zeggen dat hiermee de deur geopend is voor een ongebreideld subjectivisme, een ongeoorloofde partijdigheid en vooringenomenheid. Dit zou betekenen een innerlijke verstarring en een zichzelf gevangen zetten in zelfgeproduceerde schema's die de band met de werkelijkheid (binnen en buiten ons) grotendeels verloren heeft. De openheid naar binnen en naar buiten moet steeds blijven bestaan. (30) Het is een teken van onvolwassenheid, wanneer een mens niet voldoende afstand kan nemen van zichzelf, mensen, dingen en omstandigheden. Wanneer een mens zich vastgenageld heeft op zijn eigen kleine standpunt en de relativiteit van zijn eigen positie niet erkennen wil of kan, trekt hij het werkelijkheidsbeeld scheef. Hij is niet vatbaar voor correctie en voor verrijking. Hij heeft alles bevroren. De fronten zijn verstard, het werkelijkheidsbeeld is een versteend beeld geworden terwijl de werkelijkheid leeft.

Idealisering door ongezonde liefde

Wanneer een vrouw haar man verafgoodt en alles in hem geweldig en goed vindt, terwijl deze man toch heus zijn gebreken heeft en soms duidelijk ongelijk heeft, mist deze vrouw het vermogen om afstand te nemen, om zich op het standpunt van een ander te plaatsen, die haar man beoordeelt ook naar zijn gebreken en grenzen. Ze heeft niet alleen haar man maar ook haar eigen kijk op haar man verabsoluteerd in een onwerkelijke idealisering. De emotionele gebondenheid aan haar man wordt niet begrensd door nuchtere en onpartijdige waarneming, maar ook niet door 'objectieve' zedelijke beoordeling. Hier geldt het woord 'de liefde is blind'. Dit is ongezonde 'liefde', want echte liefde is juist helderziend. Als een vrouw haar man door dik en dun verdedigt, ook als dat (deels) ten onrechte is, kan dat verschillende oorzaken en achtergronden hebben, maar ook symptoom van onvolwassenheid zijn. Tegelijk is het een gebrek aan waarachtige liefde naar alle kanten. De vrouw doet niet alleen wie haar man in gebreke stellen, tekort en onrecht, maar ook haar man die niet wezenlijk door de vrouw geholpen wordt. Integendeel, de man wordt gestijfd in zijn kwaad en gevangen gezet in een onwerkelijk beeld van zichzelf alsook van de situatie, zijn 'tegenstanders' en zijn vrouw. Door deze onvolwassen 'liefde' bewijst de vrouw haar man een slechte dienst. (31) Ze verdedigt zich misschien wel met: 'Maar je kunt je eigen man toch niet afvallen?' Maar in feite valt zo'n vrouw hem door haar onvolwassen liefde juist af, terwijl ze hem met eerlijke liefde helpt. Christus had Petrus lief maar kon eens tot hem zeggen: 'Ga terug, achter Mij, satan' (Mat. 16:23).

De volwassen liefde kan het zelfs niet hebben dat onsympathieke mensen en vijanden onrecht wordt aan gedaan. We moeten eerst optreden als advocaten en dan pas als rechters het oordeel uitspreken. Het is een droevig verschijnsel hoe weinig mensen in een geschil begrip kunnen opbrengen voor het standpunt van de ander. De meesten doen zelfs geen poging daartoe. Elke partij repeteert zijn kijk op de zaak vanuit eigen situatie. Hier is dan geen sprake meer van eerlijke objectiviteit. Het gaat niet meer om waarheid en recht, desnoods (deels) in eigen nadeel, maar om eigen gelijk-willen-hebben.

Karikaturisering door antipathie

Dit gebrek aan onpartijdigheid en objectiviteit doet zich ook voor in de karikaturisering van wie je niet mag. Ieder mens heeft nu eenmaal de neiging zich (deels) te laten beheersen door zijn sympathie en antipathie. Maar hoe volwassener wij zijn, des te meer zijn wij hiervoor op onze hoede omdat dit tot grote onrechtvaardigheden kan leiden in ons oordeel over en onze houding tot onze naaste. Men zegt wel eens: 'De een kan een koe stelen en de ander niet eens over het hek kijken.' (32) We staan wantrouwend tegenover mensen die ons niet liggen en die ons niet aanstaan. We zijn geneigd achter hun woorden, daden, zwijgen, gedragingen minder mooie motieven te zoeken, terwijl daar geen gegronde redenen voor zijn. De roddel bloeit wanneer er gesproken wordt over wie men niet sympathiek vindt.

Het feit dat wij iemand (on)sympathiek vinden, kan berusten op zakelijke gronden, omdat wij zeer (on)aangename ervaringen met zo iemand hebben opgedaan. Maar deze zakelijke gronden kunnen ook afwezig zijn. Dan is onze sympathie/antipathie van louter gevoelsmatige, instinctieve en intuïtieve aard.

Elk mens heeft een bepaalde uitstraling, die wij opvangen door zijn oogopslag, gelaatsuitdrukking, manier van lopen, zitten, spreken. Er zijn mensen die je bij de eerste ontmoeting vrees of wantrouwen inboezemen, je onzeker maken, je verkillen, je verstarren, je dichtslaan, of die je vertrouwen inboezemen, je blij maken en verwarmen, je op je gemak stellen en open maken. (33) Er zijn nog veel

meer factoren die de sympathie en antipathie bepalen. Wie zelf erg verstandelijk, nuchter, star, hyperkritisch, met weinig of een ander gevoel voor humor is aangelegd, zal de neiging hebben de ander die erg gevoelig, enthousiast, spontaan, mild en vol humor is, niet sympathiek te vinden. In onze onvolwassenheid verabsoluteren we onze eigen ligging, aanleg, overtuiging, milieu, waardoor wij niet die levensruimte gunnen aan wie anders zijn dan wij. Ons oordelen wordt dan gauw veroordelen.

De volwassene relativeert zichzelf en heeft respect voor het anders-zijn van de ander. De volwassene oordeelt wel maar niet met de valse maatstaf van eigen onfeilbaarheid en volmaaktheid. De volwassene zal juist bij hen die hij niet sympathiek vindt extra op z'n hoede zijn om zich niet te laten beheersen door zijn antipathie. Hij weet dat hij gevaar loopt onbillijk te zijn in zijn oordeel en houding door met twee maten te meten. Hij weet dat hij anders van de een alles kan hebben en van de ander niets.

Tenslotte wijs ik nog op deze onvolwassenheid in collectieve vormen, nml dat je geen kwaad wil horen van eigen kerk, partij, klasse, sekte, volk of ras, en tegelijk geen goed van een andere kerk, partij, klasse, sekte, volk of ras. Dit heeft veel kwaad gesticht in de geschiedenis. Men moet evenmin vervallen in het omgekeerde kwaad door alles wat 'eigen' is weg te kritiseren en 'het andere' te idealiseren.

4.2 Onpartijdigheid als geestelijke volwassenheid

(117) Het behoort tot de psychische volwassenheid om zo veel mogelijk te rekenen met alle factoren maar niet zonder meer zich helemaal erdoor te laten bepalen. Wanneer wij voorzover mogelijk rekenen met alle factoren, nemen wij de werkelijkheid ernstig. De onvolwassene is bang de minder-aangename feiten te aanvaarden; hij negeert, ontvlucht of idealiseert, waardoor hij zich gevangen zet in een schijnwereld. Maar wie zich door de feitelijkheid laat behéersen, is ook een gevangene, een slaaf van de feiten. Hoe kunnen wij hier bovenuit komen?

In Deut.10:17 lezen wij: 'De HEER, uw God, is de hoogste God en Heer. Hij is de grote, de machtige, de ontzagwekkende God. Hij handelt zonder aanzien des persoons en is onomkoopbaar.' De afgoden staan niet boven de machten in deze wereld. Ze zijn verbonden aan en eigenlijk afhankelijk van partijen, volken, levenskringen en situaties. Alléén God staat boven alles en allen. (118) Daarom staat Hij boven alle partijen en laat zich niet beïnvloeden of intimideren door wat hier op aarde voor groot en geweldig doorgaat. God is niet partijdig, niet bevooroordeeld, niet omkoopbaar. Hij is onkreukbaar en eerlijk. Hij zal niemand onrechtvaardig beoordelen of behandelen. De onsympathieke zal Hij niet achterstellen bij de sympathieke. En de sympathieke zal Hij niet voortrekken. Hij zal zijn vrienden niet sparen wanneer zij iets verkeerd doen. Hij zal zijn vijanden niet zwarter maken dan ze zijn. Rijk noch arm, geleerd noch dom, Jood noch Griek, blank noch zwart kunnen zich bij God laten voorstaan omdat ze zijn zoals ze zijn, maar ze behoeven ook niet te vrezen dat God hen onrechtvaardig discrimineert omdat ze zo zijn.

Met zo'n God hebben wij te doen. Tot Hem staan wij in relatie. Het is een teken van geestelijke volwassenheid wanneer onze verhouding tot mensen bepaald wordt door de verhouding waarin God tot mensen wil staan: onpartijdig, onomkoopbaar, eerlijk, rechtvaardig en barmhartig. Onze onpartijdigheid moet dus religieus gemotiveerd zijn; wij moeten ook hierin 'navolger van God' zijn.

God kent ons hart en weet hoe makkelijk wij onder de indruk komen van grootheid en macht, zodat wij daardoor opzien tot de machtigen en hen uit vrees ontzien. Dit gaat meestal gepaard met het neerzien op en misbruiken van de geringen en zwakken. Daarom moet ons hart 'besneden' worden, veranderd, gereinigd van alle partijdigheid (Deut.10:16). En daarom neemt God het juist op voor de kwetsbare wees en weduwe, de onbeschermden arme, de rechteloze vreemdeling (Deut.10:18-22). God herinnert er telkens aan hoe Hij Israël in Egypte uit hun machteloze positie verlost heeft: 'Vergeet uw afkomst niet. Behandel nu voortaan alle rechteloze en gediscrimineerde mensen, groepen, volken, rassen zoals God u behandeld heeft.' Wij moeten maar eens eerlijk nagaan in onze omgang met mensen hoe wij kunnen discrimineren door partijdig te oordelen en te waarden. (119) Stand, ontwikkeling, kerk, partij, volk en ras hebben een veel groter invloed op onze houding en beoordeling dan wij ons bewust zijn.

Gods Woord roept ons uit deze infantiele partijdigheid: 'Het gaat niet om wat de mens ziet (en groot acht): de mens kijkt naar het uiterlijk (wat indruk naar buiten maakt), maar de HEER kijkt naar het hart.' (1Sam.16:7) Wie met God omgaat, ziet in Hem het voorbeeld om geen partij te trekken voor wat naar menselijke maatstaven imponeert. Hij rekent met wat bij God en zijn engelen indruk maakt en vreugde schept. God woont nu eenmaal 'bij de verbrijzelde en vernederde van geest' (Jes.57:15). God is zó nederig dat Hij alle voze deftigheid en holle grootheid voorbijging om in een kribbe neergelegd te worden. Dát alleen reeds moet ons diep beschamen zodat wij alle opgeblazenheid in ons niet alleen bespottelijk vinden maar ook haten. Hoe kunnen wij een zuivere houding aannemen tegenover onze minderen indien wij niet leven uit die God die zich zo aan ons, minderen, weggaf? De geestelijk-volwassene wordt geleid door deze onpartijdige God. Hij zal meer geïnteresseerd zijn in de vraag hoe God de mensen beziet en beoordeelt dan in de manier waarop men pleegt te zien en oordelen. Dan pas is ons oordeel rechtvaardig. 'Ga in uw oordeel niet op de schijn af, maar laat uw oordeel rechtvaardig zijn' (Joh.7:24).

(121) De Schriftgeleerden waren partijdig door bij voorbaat 'de schare die de wet niet kent' te verwerpen. Het etiket was voldoende. Zijn wij daaraan geheel ontgroeid? Blijkt ook onze geestelijke onvolwassenheid niet vaak door collectieve, ongenueanceerde oordelen? Niet de vorm, het aanzien, het etiket, de naam, het formele is doorslaggevend, maar de inhoud, het hart, de geest, de zaak.

4.3 Andermans vuil is geen zeep

(122) Het is een goed teken wanneer wij uit ootmoedige liefde veel kunnen slikken van de gebreken van eigen gezin, kerk, partij, volk. 'De liefde verdraagt alles.' Maar het is een slecht teken van onvolwassenheid en partijdigheid wanneer wij alles slikken wat maar van het 'eigen' is en niets kunnen slikken wanneer het die anderen zijn, dat andere gezin, die andere kerk, die andere partij, dat andere volk of ras. Dit 'alles slikken' heeft dan te maken met het niet-willen zien van de balk in eigen oog en het uitmeten van de splinter in andermans oog. Het is ongeestelijk en infantiel wanneer uit kerkistische motieven de gebreken van andere kerken met gretigheid als afval aan de kaak worden gesteld, terwijl in eigen kerk zo beschamend veel afval in andere vormen zich voordoet. Wij worden nooit schoon door ons te wassen met het vuile water van onze buurman. 'U bent niet te verontschuldigen. Het oordeel dat u over anderen velt, velt u over uzelf, want de dingen die u veroordeelt doet u zelf ook. God maakt geen onderscheid.' (Rom.2:1,11) Wat kunnen wij van 'het volk' verwachten wanneer leiders zelf onvolwassen zijn? Zij werken het partijdig fanatisme in de hand dat zich dan kleedt in het mooie gewaad van principiële trouw en zedelijke verontwaardiging annex smart. (123) Die smart is ongeloofwaardig door de gretigheid waarmee men op elk symptoom van verval bij anderen afvliegt om die breeduit te etaleren, waartegenover eigen beginseltrouw des te stralender uitkomt. Dit is hoogmoedige schijnheiligheid.

Daarbij komt nog het onrecht van generaliserend oordelen, vaak vanuit een beperkte ervaring: 'Zo zijn zij.' Vooral wie innerlijk onzeker zijn van eigen bestaansrecht of wier bestaansrecht op een smalle basis rust (denk aan de vele kerken), moeten zichzelf op luide toon overtuigen door de anderen zo zwart mogelijk voor te stellen. Als men de franje van het aanroepen van God eraf trekt, blijft er vaak niet veel meer over dan collectieve minderwaardigheids- en onlustgevoelens, afweer-, verdedigingsmechanismen.

4.4 Geen opgedrongen rol spelen

(123) Het komt voor dat mensen die leidinggevend een optimale principiële zekerheid ten toon spreiden, privé wanhopig blijken te vechten tegen eigen onzekerheid. Het volk verwacht dat men een bepaalde rol speelt vanuit een verworven positie en partijdigheid. Velen merken niet eens dat zij gevangenen van een bepaalde partijdigheid zijn. Velen die vooraan stonden in ijver voor Gods zaak, komen op een gegeven moment tot de ontdekking dat Gods zaak grotendeels eigen zaak was. (124) Velen missen de geestelijke volwassenheid om kritisch te staan vanuit Christus tegenover eigen kerk en eigen motieven, tegenover de gevangenschap in eigen partijdigheid en tegenover de dictatuur van eigen omgeving.

Om tot onpartijdigheid te komen is er alleen de weg van Christus, die geen enkele rol wilde spelen die men van Hem verwachtte en die zich in geen enkele partij gevangen liet zetten. Zijn enige Partij was de Vader, wiens wil te doen zijn voedsel was. Zo stond Hij boven alle partijen, ook boven zijn leerlingen.

Een christen is pas geestelijk volwassen wanneer hij aan de kant van Christus staat. Waar Hij is, wil zijn volgeling zijn. Dit is een zeer beweeglijk front. Nu eens staat hij aan de kant van de werknemers dan weer aan de kant van de werkgevers, nu eens bij de rijken dan bij de armen, afwisselend bij vriend of vijand, blank of gekleurd, oud en jong, bij eigen kerk of andermans kerk. Dit kan lijken op 'de kool en de geit sparen' en op 'iedereen te vriend willen houden'. Natuurlijk komt dit diplomatiek en laf opportunisme veel voor. Maar geestelijke onpartijdigheid is heel wat anders. Een geestelijk volwassene kan zich niet bij voorbaat noch bij voortduur binden aan wie of wat ook behalve aan Christus. Er is maar één heilige partijdigheid, nml. altijd aan Christus' kant staan. Hij maakt ons vrij uit de cel van de partijdigheid.

4.5 Partij kiezen voor Christus

(124) Wanneer er partijschappen, groepen in een gemeente zijn die invloed willen hebben, moet de predikant zich nooit laten spannen voor de wagen van één groep en evenmin steun zoeken bij één groep tegenover andere. (125) Dat zou geestelijk onvolwassen zijn. De enige mogelijkheid om boven alle partijen en groepen te staan, is om voortdurend alleen onder Christus te staan. Hij is de enige en alles beslissende partij. Daar moet voor een predikant en elk christen, zijn kracht, zijn gezag, zijn onpartijdigheid en eerlijke objectiviteit liggen. Dat alleen kan eerbied afdwingen en tot verzoening leiden. Zolang mensen zich mobiliseren om gelijk te hebben en te overwinnen, zijn zij nog infantiel, onmondig, vleeselijk. Vele zaken komen niet tot een oplossing omdat men de grote zaak van de geestelijke onpartijdigheid niet ziet. Men wil dan 'zakelijk' blijven door zelf niet onder schot van Gods Woord te komen en daardoor is men fundamenteel onzakelijk. Problemen worden vaak opgelost als men beseft dat men zelf het probleem is dat door Gods Geest verlost moet worden. Christus moet gestalte krijgen in de partijen. Hoeveel verdriet, hoeveel verspillen van tijd, geld en energie en bovenal hoeveel bedroeven van de Heilige Geest en daardoor een armoede in het geestelijke leven is er door onvolwassen partijdigheid. Als wij onze zaken en meningen relativeerden, zou Christus betekenis in ons leven hebben. (126)

De geestelijk-onvolwassene aanvaard niet dat de minste de meeste is, de verliezer de winnaar, dat wie sterft pas leven kan. Daarom was er Paulus alles aan gelegen zijn invloed en gezag niet vleeselijk en kerkpolitiek te handhaven: 'Probeer ik nu mensen te overtuigen of God? Probeer ik soms mensen te behagen? Als ik dat nog altijd zou doen, zou ik geen dienaar van Christus zijn.' (Gal.1:10) Als ik uit vrees of berekening mensen ontzie, ben ik geen dienaar van Christus. Maar wie het met Christus en het evangelie durft te wagen, staat in de vrijheid, ervaart bovenaardse vrede, al moet hij een kruisweg gaan achter Christus. Alleen vanuit Hem is een zuivere relatie tot de naaste mogelijk: onpartijdig, eerlijk. Wanneer Paulus bidt dat mannen-vrouwen, ouders-kinderen, heren-slaven zich goed zullen gedragen, dan werpt hij allen terug op Christus (Ef.5:21-6:9). Zijn vernieuwende kracht trekt al wijder cirkels; vanuit Christus het centrum: de cirkel van het menselijk hart, het gezin, de gemeente, de samenleving.

5 Incasseringsvermogen

5.1 Incasseringsvermogen als psychische volwassenheid

(35) Wanneer een kind voor het eerst met andere kinderen gaat spelen, moet daarin het sociaal gevoel gewekt en geoefend worden. Het kind dat saamgegroeid was met de wereld van buiten, die aanvankelijk de functie had om de meest elementaire levensbehoeften te bevredigen, moet leren dat de wereld rondom ook een zelfstandig bestaan en eigen rechten heeft. Een kwestie van aanpassing. De hele wereld moet niet langer om het kind draaien. Sociaal en ethisch besef worden ontwikkeld. Dat betekent een oorlogsverklaring aan het egocentrische en instinctmatige leven om eigen lustgevoelens te bevredigen. Het mag de lustgevoelens niet meer ten koste van de andere kinderen bevredigen, want die andere kinderen hebben ook recht op een zekere mate van bevrediging van hun lustgevoelens. Aanpassen en incasseren betekent voor een groot deel: grenzen erkennen. Men kan niet grenzeloos op alles aanspraak maken. Er moet zelftucht geleerd worden. Heel dat psychische groeiproces voltrekt zich geleidelijk én met schokken, met vallen en opstaan, met nederlagen en overwinningen, langs de weg van voorbeeld, imitatie, identificatie, spel en gewenning.

(36) Door opvoedingsfouten als verwenning en verwaarlozing, al te grote tucht of al te grote vrijheid, te veel of te weinig gevoelsmatige koestering, kunnen ontwikkelingsstoornissen ontstaan. Men kan bv. ernstig in de opvoeding van het kind tekortschieten door slappe gemakzucht en al maar toegeven aan het kind om van het gedreun en gehuil áf te zijn. Zo'n kind is een kleine diplomaat en weet wel, als het maar lang genoeg schreeuwt, dat het de sterkste is en dat moeder toegeeft om zijn ongebreidelde lustgevoelens te bevredigen. Wanneer een kind nooit geleerd heeft zich wat te leren ontzeggen en altijd z'n zin krijgt, dan loopt het grote kans altijd de sporen te blijven dragen van het verwende kind zonder een behoorlijk aanpassingsvermogen. Dit tot ergernis van de omgeving en tot last van die persoon zelf.

Volwassen mensen kunnen zich in allerlei nieuwe - ook onaangename - situaties aanpassen. Ze hebben het nuchtere inzicht dat je eerst overal moet wennen, dat het nergens volmaakt is, dat je moet geven en nemen en dat de mensen niet gelijk zijn. Zo weten ze zich te gedragen in een vreemde omgeving, een nieuwe baan, onder moeilijke collega's en in een niet-ideaal huwelijk. Ze weten ook teleurstellingen, ziekte, het tegenvallen van mensen, het niet doorgaan van wat ze vurig hoopten te verwerken. Dit niet zonder strijd en niet zonder verdriet, want volwassen mensen zijn geen onbewogen stoïcijnen; ze zijn niet van hout of steen. Maar ze komen ermee klaar. Ze raken er niet onder. Deze levenshouding verwerft men mede door nuchter inzicht, een dosis levenswijsheid en zelfverloochening.

Niet elke aangepastheid is gezond. Men kan zich ook op infantiele wijze aanpassen aan mensen en omstandigheden, zodat er niet veel overblijft van een zelfstandige persoonlijkheid. Er zijn mensen die eigenlijk zijn wat hun omgeving of omstandigheden zijn. Ze kunnen zichzelf niet zijn, omdat ze meer lijken op marionetten die zich niet uit eigen kracht maar door de macht van anderen en van de omstandigheden bewegen. Ze gedragen zich als kinderen die ook grotendeels door buitenaf bepaald worden.

Gebrek aan incasseringsvermogen

(37) Het incasseringsvermogen is overigens zeer verschillend. Er zijn mensen die al bij de geringste teleurstelling een enorm medelijden met zichzelf hebben. Zij ervaren een speldeprik als een dolkstoot, zij verdrinken al in een droge greppel. Men noemt dat een inadequate verwerking van onaangename dingen. Hun reactie is buitensporig, staat niet in een gezonde verhouding tot de geringheid van de teleurstelling. Dat is kinderachtig. Een groot mens moet begrijpen dat er wel erger dingen zijn. Van een kind kun je het nog niet zo kwalijk nemen omdat zijn wereldje nog klein is en hij dat intens én vluchtig beleeft. Een kind weegt de verrassingen en de teleurstellingen nog op een speelgoedweegschaaltje. Wanneer een kind een dagje naar zee beloofd is en het kan niet doorgaan omdat het stortregent, dan is dat heel wat voor dat kind. Moeder had beter gedaan het kind voor te bereiden op die mogelijke teleurstelling: 'Als het erg regent, dan heb je er niets aan, dan gaan we wat anders doen dat prettig is.'

Wanneer grote mensen over dergelijke teleurstellingen niet kunnen heenkomen en de hele dag een akelig humeur hebben, dan is dat infantiel, kinderachtig. Het is het niet waard om je daar zo druk over te maken of om daar zo van streek van te zijn. Dat duidt op een inadequate, onevenredige gevoelservaring die niet in een evenredige verhouding staat tot de onbelangrijkheid van de teleurstelling.

Dit gebrek aan incasseringsvermogen en dit tekort in het verdragen van onaangename situaties, kan ook andere oorzaken hebben. Wij mogen niet altijd de houding van mensen louter zedelijk, juridisch of godsdienstig beoordelen. Wij mogen ze niet altijd honderd procent verantwoordelijk stellen. Men kan ook deels patiënt zijn. Wanneer iemand lichamelijk en psychisch uitgeput is of wanneer door ziekte of ouderdom de lichamelijke en psychische elasticiteit er bijna uit is, dan mogen wij zulke mensen met een gering incasseringsvermogen niet te hard vallen. Het is een bekend verschijnsel dat men bij het ouderworden opziet tegen dingen waar men vroeger overheen huppelde. (38) Men verwerkt de moeilijkheden op het werk en in het menselijk contact niet zo makkelijk meer. Men tilt er veel te zwaar aan.

(39) Een bepaalde vorm van gebrek aan incasseringsvermogen is dat men zijn verlies niet nemen kan. Een kind moet in het spel, dat een pedagogische voorbereiding op de ernst van het leven is, ook leren zijn verlies op een sportieve manier te nemen. Hoeveel ellende zien wij in huwelijken, in het verenigingsleven, in de politiek, in de kerk doordat de mensen nooit ongelijk kunnen erkennen, altijd gelijk moeten hebben, omdat ze niet verliezen kunnen.

Vruchteloze polemieken

Ik denk aan polemieken en debatten waarin het niet meer gaat om samen te worstelen om de waarheid, om van elkaar te leren, om door elkaar gecorrigeerd te worden, maar alleen om het laatste woord te hebben en de tegenstander vast te zetten en te verslaan. Dat heeft veel onheil aangebracht. Men schijnt maar moeilijk te kunnen komen tot een echte dialoog. Meestal houdt iedere partij een monoloog, waarvan hij bijkans de onfeilbaarheid gelooft. De repliek draagt veelal het karakter van een herhaling van de monoloog zonder op de argumentatie van anderen behoorlijk in te gaan.

Een mens mag wel een vaste overtuiging hebben maar hij mag nooit zijn overtuiging verabsoluteren en vergoddelijken. Dat past een zondig en betrekkelijk mens nooit. Hij is nu eenmaal een zondig en begrensd mens die ook te goeder trouw kan dwalen. Wij mogen wel vast geloven in Gods Woord maar onze kijk op en onze uitlegging en hantering van Gods Woord heeft geen goddelijk gezag. Daarom mogen wij een onvolwassen 'altijd gelijk willen hebben' niet dekken met het gezag van Gods Woord. Dan misbruiken wij Gods Woord. (40) Hoe dikwijls zijn in de kerkgeschiedenis ruzies en verwijderingen ontstaan die ten diepste symptomen van psychische en geestelijke onvolwassenheid waren, verpakt in principieel-theologisch papier. Daarom zijn er ook op kerkelijk gebied scheidingen die helaas voor een groot deel op niet-theologische factoren berusten.

De volwassen mens weet ook zijn verlies te nemen en ongelijk te erkennen.

5.2 Incasseringsvermogen als geestelijke volwassenheid

(128) Een volwassen mens kan zich schikken in het onvermijdelijke. Gelukkig als men een grote soepelheid en elasticiteit heeft in het zich aanpassen aan allerlei situaties. Je moet er maar het beste van zien te maken, want al dat klagen en zuchten helpt toch niet. Tegenwoordig zegt men dat je moet leren leven met je hartkwaal, je invaliditeit; je kunt er oud mee worden. Je moet ook leren leven met je lastige man die toch niet meer van karakter verandert. Deze veerkracht duidt op een algemeen menselijke volwassenheid. Beklagenswaardig is wie als een verwend kind zich niet kan aanpassen en geen tegenslagen kan incasseren.

(129) Volwassenheid wordt wel de voortdurende strijd genoemd om een vaste levensbasis te veroveren en vanuit die levensbasis integraal te leven. Nu, de geestelijk-volwassen mens heeft in Christus zijn levensbasis gevonden. Hij leeft uit de ware wijnstok, Christus, om veel vrucht te dragen. En hij weet ook dat de hemelse Wijnbouwer telkens de ranken moet snoeien opdat ze méér vrucht dragen.

(130) Het is zaak dat wij de onaangename dingen van het leven op zo'n wijze incasseren en verwerken dat het negatieve toch een positieve zin en waarde krijgt en dat het verlies toch winst wordt. De geestelijk-onvolwassene blijft steken in het negatieve. Hij blijft slachtoffer van mensen en omstandigheden, speelbal van een onredelijk noodlot of een willekeurige liefdeloze God. Hij mist nml. de levensbasis om alles vanuit de komst van Gods Koninkrijk te bezien en te beleven. Hij oriënteert zich niet aan het kruis en de opstanding van Christus. Daarom kan hij ook niet in allerlei omstandigheden glansrijk zegevieren (Rom.8:37) dankzij Christus.

De geestelijk-onvolwassene leeft egocentrisch omdat hij alles bezieet, beoordeelt en waardeert vanuit zijn eigen ik en eigen belang en dan nog wel het tijdelijk, ogenblikkelijk en uitwendig belang. Deze egocentrische instelling is meestal tegelijk een egoïstische. Het ligt in de aard van de zaak dat hier moeilijk sprake kan zijn van een zich aanpassen aan de ellendige omstandigheden en nog minder van een incasseren en verwerken van allerlei narigheid, tenzij iemand op een stoïcijnse manier zich getraind heeft om alle slagen te aanvaarden met een onbewogen en niet uit zijn evenwicht te slaan hart.

Maar dit is niet een incasseren van de slagen van het leven waarbij men het zó geestelijk verwerkt dat er toch een positieve winst geboekt wordt. Het is slechts een min of meer trots aanvaarden van het lot, waarbij men zich niet laat kennen. Het lot noch de toeschouwers zullen er plezier van hebben dat het zo hard aankomt en pijn doet. Men stelt zich niet krampachtig en wanhopig tegenover het lot maar buigt onder het lot, terwijl men geestelijk zich boven het lot stelt.

Overigens is het niet zo dat de geestelijk-volwassen mens zich aanpast en incasseert omdat hij de zin van allerlei rampen doorziet. Daar is geen sprake van. De zin en waarde van de verwerking van allerlei gruwelijke dingen in het leven rust niet op een gladde verklaring en een doorzichtig maken van Gods voorzienig bestel. Hij weet heus niet op elk 'waarom' een glashelder antwoord 'daarom'. Maar zijn onopgeloste vragen hebben hem geestelijk niet vermoord. (131) Hij komt erboven uit doordat Christus in het geloof heilzaam aanwezig is. Hij is er zeker niet zó in aanwezig dat Hij altijd alle vragen oplost noch altijd uit alle ellenden zichtbaar redt. Waarom soms wel en soms niet? Daar is meestal geen antwoord op te geven. Waarom werd Paulus nu eens bewaard voor rampen dan weer gered uit rampen, maar ook geestelijk bewaard in rampen terwijl de rampen zelf bleven? Geen antwoord dan alleen het antwoord van het geloof om 'met Christus te lijden, te sterven en met Hem op te staan'.

5.3 Jozef en onbeantwoorde vragen over lijden

Waarom wordt gelovige A bewaard vóór ziekte, gelovige B gered út ziekte en gelovige C geestelijk bewaard ín de ziekte? Hierop is alleen het antwoord van het geloof dat Gods Koninkrijk als een onaantastbare werkelijkheid verborgen is in de raadselachtige en gebroken tastbare werkelijkheid.

Van Jozef staat verschillende malen uitdrukkelijk vermeld: 'God bewees hem zijn goedheid', maar niet zoals wij het zouden wensen, nml. dat God ingreep zodat Jozef door zijn broers niet verkocht werd, door Potifars vrouw niet belasterd werd, door Potifar niet in de gevangenis kwam en door de schenker niet zolang vergeten werd. Maar Jozef gaat er geestelijk niet in onder, door bitterheid en opstand tegen God. Uit deze harde feiten concludeerde Jozef niet dat God afwezig was. Sloot hij dan de ogen voor de feiten? Nee, hij was realistisch. Daarom zag hij verder dan zijn schandalige broers, die gemene vrouw van Potifar, die ondankbare schenker, die afschuwelijke vermedering als rechteloze slaaf, en die ten hemel schreurende onrechtvaardigheid om als onschuldige gevangenen te zitten. Deze zwarte feiten waren voor hem niet de enige en dus alles bepalende werkelijkheid. (132) Dan had hij zich niet geestelijk kunnen aanpassen, geestelijk kunnen incasseren en verwerken, en geestelijk kunnen overwinnen. Hij had boven alles oog voor de feitelijke werkelijkheid van God en zijn openbaring die boven al deze ellendige feiten uitgingen. In de raadselachtige duisternis van z'n ellende scheen de zoon van Gods glimlach, van Gods gemeenschap. En die glimlach was telkens ook nog in uitwendige omstandigheden te zien, maar niet altijd. Een gelovige weet heel goed dat elk gebeuren een gevolg is van bepaalde oorzaken, maar ook dat dit verklaarbare de dimensie van Gods aanwezigheid en leiding niet uitsluit. God is er tegelijk in aanwezig.

5.4 Gods aanwezigheid in onze nood

De vraag is belangrijk: hoe is God in de nood van zijn kinderen aanwezig? Vaak anders dan wij zouden wensen. Zeker, Gods gunst zullen wij ervaren in ziekte, rouw, rampen, onrecht lijden. Dit wil niet zeggen dat Gods gunst altijd hierin moet bestaan dat wij weer gezond worden, dat de rampen óns niet treffen of dat ze heel gauw overwonnen worden. Gods gunst is groot, zó dat wij geestelijk niet ondergaan, dat wij door Gods aanwezigheid glansrijk zegevieren. (133) Buitenstaanders kunnen zeggen dat God in al die ellende duidelijk áfwezig is; 'binnenstaanders' houden vol, op grond van Gods beloften en uit eigen ervaring, dat God wél aanwezig is met een wonderlijke vertroosting en met een eeuwig overwinningsoptimisme. Daarom konden Paulus en Silas zingen in de gevangenis van Filippi.

Het lijden heeft binnen Gods Koninkrijk ook de functie van loutering en verdieping van het geestelijke leven. Daar is natuurlijk niet alles mee gezegd noch alles mee verklaard, maar toch wel een belangrijk aspect dat wij ons niet laten ontnemen door opstandigheid tegen God. Wanneer wij gemeenschap hebben met die levende God die in Christus tot het kruis in onze nood is ingedaald én weer opgestaan is, dan ervaren wij de aanwezigheid van de levende God. En dan kunnen alle buitenstaanders beweren dat ze er niets van merken, maar Jozef en David, Paulus en Petrus, en miljoenen na hen, hebben het wél gemerkt. De werkelijkheid is dus dat de hemel ook kan neerdalen in de hel, het eeuwige leven in de dood, de vrede in het geweld, de blijdschap in het verdriet, het uitzicht in de stikdonkere nacht.

De gelovigen die uit Christus leven, boeken altijd weer winst, niet altijd zichtbare winst maar wel geestelijke en eeuwige winst. In de vuurproef van de verdrukking wordt veel franje - ook in ons godsdienstig leven - verbrand, en vloeit er veel rommel weg om zuiver goud over te houden. De egoïstische en veruitwendigde westerse mens verliest al meer het orgaan voor deze waarden. Altijd blijft de wedergeboorte noodzakelijk om Gods rijk binnen te gaan. Een geestelijk aanpassings- en incasseringsvermogen is alleen mogelijk voor burgers van Gods rijk die gehoord hebben het wonderlijke: 'Gelukkig de treurende, want zij zullen getroost worden. Gelukkig wie honger en dorst naar gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden. Gelukkig wie zuiver van hart zijn, want zij zullen God zien. Gelukkig wie vanwege de gerechtigheid vervolgd worden, want voor hen is het koninkrijk van de hemel.' (Mat.5:4,6,8,10)

5.5 Geen zondige aanpassing

Overigens voor alle duidelijkheid: geen zondige aanpassing aan wat het leven in de weg staat. Geen zondige aanpassing aan onze karakterfouten 'zo ben ik nu eenmaal', noch aan de zondige samenleving 'het zal altijd wel zo blijven', noch aan ziekte of oorlog, omdat dit allemaal nu eenmaal bij deze zondige werkelijkheid hoort, maar in Christus' naam een oorlogsverklaring om met geestelijke wapenen uit Efeze 6 ertegen te strijden. Maar dan strijden vanuit de overwinning, niet met een innerlijke verbittering maar met een geestelijke moed en bewegelijkheid.

Wanneer wij niet opgevoed worden tot deze geestelijke volwassenheid, zullen wij óf capituleren en buigen voor een soort noodlot dat wij ook nog God kunnen noemen, óf onvruchtbaar worden in een mokken, een scepsis, een zelfbeklag, een onverschilligheid, een verkeerde opstandigheid, een liefdeloze agressiviteit, een negatieve kritiek. Dat is nooit tot zegen van het leven waarin God ons plaatste.

6 Aanspreekbaarheid en verantwoordelijkheidsgevoel

6.1 Aanspreekbaarheid en verantwoordelijkheidsgevoel als psychische volwassenheid

(41) Een dier is nooit aanspreekbaar op wat waar, goed en schoon is. Zijn gedragingen en reflexen bewegen zich altijd binnen de cirkel van lust- en onlustgevoelens, van bevrediging of niet-bevrediging van de meest natuurlijke behoeften: honger, dorst, voortplanting. De mens daarentegen kent niet alleen driften, instincten, reflexen en patronen, maar heeft ook verstand, wil en geweten. Hij antwoordt ook als mens. Dat is zijn ver-antwoord-elijkheid. Aanvankelijk zal het kind dingen doen en nalaten omdat het aangename van de beloning of onaangename van de straf erop volgt. Wie een kind te lang volgens dit schema 'opvoedt' loopt het gevaar het kind meer te dressereren dan op te voeden. Het kind moet leren iets na te laten omdat het zedelijk verkeerd is en iets te doen omdat het zedelijk goed is.

De volwassenheid manifesteert zich ook hierin dat de mens verantwoordelijkheid aanvaardt, verplichting en schuld erkent, schuldgevoel en berouw kan tonen. Daarom is de mens toerekeningsvatbaar. Men kan hem zijn woorden, daden, gedragingen, nalatigheden toerekenen. Natuurlijk is de graad van toerekeningsvatbaarheid niet bij iedereen gelijk. Een kind dat met lucifers speelt (en de gevolgen nog niet overziet) en het huis in vlammen laat opgaan, is niet op dezelfde manier verantwoordelijk als de man die zijn fabriek in brand steekt om z'n hoge brandverzekering uitbetaald te krijgen. Het kind komt niet voor de rechter, de fabrikant wél. De zedelijke beoordeling van een verkeerde daad is mede afhankelijk van de mate van toerekeningsvatbaarheid, erfelijkheid, opvoeding, milieu, omstandigheden.

(42) Men kan de mens tekortdoen door hem te veel maar ook door hem te weinig verantwoordelijkheid toe te kennen. Ook een kind heeft al een zekere verantwoordelijkheid, evenals een 'abnormaal' mens. Was men vroeger te gul om misdaad uitsluitend zedelijk en juridisch te beoordelen waardoor de straffen heel onmenselijk werden, tegenwoordig wordt er geklaagd dat de misdaad haast uitsluitend sociologisch en psychiatrisch wordt gezien. In het laatste geval wordt de misdadiger zedelijk afgeschreven.

Het verantwoordelijkheidsgevoel kan gewekt, geoefend en versterkt worden. Wij mogen de mens niet onmondig laten of maken; wij mogen hem ook niet uitsluitend patiënt maken. Het is een teken van volwassenheid wanneer de mens verantwoordelijkheid op zich neemt in zijn beroepskeuze en beroepsvervulling, in zijn huwelijkskeuze en huwelijksbeleving, in het deelnemen aan verenigingen, in het nemen van verantwoordelijkheid voor de kerk. Natuurlijk mag je iemand nooit meer verantwoordelijkheid laten dragen dan hij kan. Ieder heeft een begrensd draagvermogen. In de opvoeding hebben de ouders een fijn gevoel nodig om hun kinderen niet te vroeg/laat steeds meer verantwoordelijkheid te laten dragen. De goede opvoeding tot volwassenheid is voor een groot deel niet te weinig of te veel geven/vragen. En alle verstandige ouders weten dat het bij het ene kind anders ligt dan bij het andere.

Een te sterke ouderbinding kan de ontwikkeling van het verantwoordelijkheidsgevoel remmen en storen. Bij het ene kind zal dit een reactie van agressie geven om zich los te worstelen uit die gebondenheid. Het wil vrij zijn; dit kan doorslaan in losbandigheid. Bij het andere kind dat zich zo veilig en geborgen in het ouderlijke nest voelt, zal dit de angst voor zelfstandigheid, het dragen van verantwoordelijkheid en het nemen van beslissingen vergroten. (43) Zo'n kind stagneert in dit infantiele stadium. Het zal later zonder ouders zich bedreigd voelen alsook angstig, onzeker en wantrouwend in het leven staan.

Nu ontmoeten wij allemaal wel mensen die steeds geneigd zijn om hun verantwoordelijkheid te ontvluchten. Wanneer zij zichzelf in een moeilijke situatie gebracht hebben door eigen schuld of gebrek aan wijsheid, dan gaan zij graag de weg van de minste weerstand. Ze missen de zedelijke moed of de mogelijkheid om de geschapen situatie realistisch onder ogen te zien. Ze komen dus niet tot een verantwoordelijk oplossen van de problemen maar ontlopen de moeilijkheden. Zij zoeken schijn-oplossingen. Dat kan op allerlei manier. Men kan vluchten in ziekte, slachtoffer-zijn, martelaartje-spelen, of ook in beschuldigingen aan het adres van 'de' maatschappij, kerk, familie en collega's, in het verklaren van de noodsituatie uit de toevallige samenloop van omstandigheden, uit pech-gehad-hebben. Zo ontloopt men eigen verantwoordelijkheid en handhaaft zichzelf.

Volwassen mensen hebben de moed en de kracht om voor hun eigen daden te staan.

6.2 Aanspreekbaarheid en verantwoordelijkheidsgevoel als geestelijke volwassenheid

(137) Om onze verantwoordelijkheid te ontlopen verpakken wij onze onwil soms in het zilverpapier van onze onmacht of onwetendheid. Het is ten diepste gebrek aan liefde, want de liefde is vindingrijk.

Kaïn werd door God aangesproken in zijn geweten en verantwoordelijk gesteld voor wat hij met Abel had gedaan. 'Waar is Abel, je broer?' 'Dat weet ik niet', antwoordde Kaïn (Gen.4:9). Hij tracht zich te verbergen in zijn onwetendheid. Het is een schijn-onwetendheid met een glazen wand waar je zo doorheen kijkt. Daarbij versprekt Kaïn zich en verraadt zich daardoor meteen. Hij zegt: 'Moet ik soms waken over mijn broer?' Heb ik verantwoordelijkheid voor hem en zijn welzijn? Laat hij maar voor zichzelf zorgen. Daar komt de aap van de liefdeloosheid uit de mouw van de onwetendheid.

Zo kunnen kinderen ook doen wanneer ze een iets gebroken hebben. 'Wie heeft dat gebroken, Jantje?' 'Ik weet het niet.' In feite bedoelt Jantje: ik wil daarvoor niet verantwoordelijk gesteld worden, ik wil geen schuld erkennen. Verantwoordelijkheid en schuld liggen nu eenmaal dicht bij elkaar. We zijn elkaar liefde schuldig (Rom.13:8). We worden daartoe geroepen en God spreekt ons daarop aan. En wie niet liefheeft, geen verantwoordelijkheid voor de naaste wenst te aanvaarden, is een schuldige.

De zelfrechtvaardiging zit elk mens in het bloed wanneer hij schuldig is. Het afschuiven van schuldige verantwoordelijkheid op de ander, op onmacht, onwetendheid. Dit lukt vaak omdat daarin altijd wel een marge van waarheid en recht kan zitten. De mens handelt nu eenmaal niet op een onbewoond eiland.

(138) Als een wetgeleerde Jezus wil verzoeken over het volbrengen van de wet, dan laat Jezus hem de hoofdsom van de wet opzeggen: de liefde tot God en de naaste. Maar nu blijkt de naaste het probleem te zijn. De wetgeleerde zegt als 't ware: 'God, ik wil wel mijn verantwoordelijkheid tegenover mijn naaste opnemen maar wie is mijn naaste?' (Luc.10:29) De wetgeleerden hadden met hun wetsuitleg twee fouten begaan: zij hadden wat de breedte van het gebod betreft de naaste beperkt tot vriend, geloofs-, partij- en volksgenoot; ze hadden wat de diepte van de wet betreft het liefhebben verschaald tot een uitwendige en begrensde zaak. Maar Jezus verbreedde de naaste tot en met de vijand en verdiepte het liefhebben tot en met de bereidheid tot het offer. De liefde kent geen grenzen, al kán de liefde de gestalte van verontwaardiging en toorn aannemen. Jezus brengt aan het licht dat de onwetendheid van de wetgeleerde wie de naaste is, haar wortel heeft in de onwil om zonder grenzen lief te hebben.

Vele problemen zijn te herleiden tot gebrek aan liefde, aan de wil ons te laten aanspreken door God, de naaste en de nood situatie. Jezus vertelt een gelijkenis waarin de Samaritaan wist wie zijn naaste was. Hij wist het beter dan de priester/leviet omdat hij barmhartig was en liefhad. De nood van die stumper langs de weg sprak hem aan als Gods stem om te helpen. Liefdevolle mensen zijn sterk aanspreekbaar. Liefdeloze mensen houden zich doof en blind omdat hun hart keihard is. (139) Om ons te laten aanspreken door Gods stem in zijn Woord én in de nood van mensen moeten wij een gevoelig hart hebben.

Liefdeloze mensen die bijna nergens voor te porren zijn, rechtvaardigen zich door zich te verschuilen achter onwetendheid en onmacht. 'Ik heb geen tijd om te collecteren' is meestal een oneerlijk antwoord voor: 'ik heb geen zin'. En: 'ik heb geen zin' betekent: ik laat mij door de nood van die bepaalde mensen niet aanspreken omdat ik geen erbarmen met hen heb. Mensen die graag de hand op hun beurs houden, rechtvaardigen zich telkens met de woorden: als het nu was voor een ander doel, dan zou ik wel geven. Maar als een ander doel een beroep op hen doet, doen ze het wéér niet, want dan weten ze een nóg heel ander doel. Liefdevolle mensen staan altijd weer klaar.

6.3 Zich door God laten aanspreken

(139) Tot de geestelijke volwassenheid behoort dat wij ons door God zelf laten aanspreken. Wat worden wij niet aangesproken door een leger van stemmen, de stemmen van reclame van buiten af die de stemmen van binnen laten meeklinken. We noemen dit: speculeren op de begeerte, de ijdelheid, het machtsvertoon, de jaloezie, het verdringen van minderwaardigheidsgevoelens, de haat en de vrees, de seks en het gevoel van zelfwaarde. Op dit gebied is een mens zeer aanspreekbaar. De afgoden vinden gemakkelijk weerklank in ons hart, dat gaan van nature.

Om naar de stem van God te luisteren en die stem te beantwoorden, is radicale wedergeboorte nodig en dagelijkse bekering, overgave, zelfverloochening. De eerste voorwaarde om goed te antwoorden, is goed horen naar God. Dit sluit uit een zich laten aanspreken door de vele afgoden, instanties, feiten, machten of mensen, die de beslissende plaats van die ene God innemen. God vraagt niet dat wij doof zijn voor alle stemmen in de natuur, de cultuur en de geschiedenis, maar wél dat deze stemmen de stem van de levende God niet mogen óverstemmen. (140) Wie en wat volgen wij? Het leven is een aanschakeling van beslissingen en keuzen, die het gevolg zijn van zich laten aanspreken. Christus zegt dat zijn schapen aanspreekbaar zijn voor de goede Herder en niet voor de vreemde, wiens stem zij niet kennen en die zij dus ook niet volgen (Joh.10:4-5).

Het is verkwikkend mee te maken dat mensen bij moeilijke beslissingen en grote zelfverloochening om bijv. de minste en vergevensgezind te zijn en offers te brengen, dit doen omdat zij de stem van de goede Herder hebben gehoord en Hem volgen. Dan nemen zij verantwoordelijkheid op zich, zij antwoorden op het woord van de goede Herder. Dat is geestelijke volwassenheid. Het is bedroevend als de stemmen van gierigheid, begeerte, trots, wraakzucht sterker voor hen klinken dan de stem van Gods genade.

6.4 Grenzen inacht nemen

(140) Om onze verantwoordelijkheid van ons af te schuiven, vluchten wij ook in onze onmacht: 'Ik kan toch niet de hele wereld op mijn nek nemen?' Inderdaad zijn er grenzen aan ons vermogen om te helpen. Maar soms is moeilijk vast te stellen waar de grens ligt tussen geveinsde of oprechte onmacht. Onze onmacht kan een gevolg zijn van gemakzucht en onverschilligheid óf van de overmacht van nood. Soms is het goed mensen met een overtrokken plichtsbefes en een dwangmatig 'alles op zich willen nemen' en 'zich nergens van los kunnen maken' Luthers bevel voor te houden om soms 'godzalig te luieren'. Hoezeer wij in de arbeid voor Gods Koninkrijk altijd weer mensen tekort hebben, men moet hen die buiten adem achter hun roeping aanhollen een poosje naar huis sturen. Christus onttrok zich ook van tijd tot tijd aan de schare, niet uit gemakzucht maar om straks zijn roeping weer te kunnen vervullen.

(141) Denk ook aan wat Jetro tegen Mozes zei, toen die zag dat Mozes in z'n eentje alle rechtszaken behartigde: 'Het is niet verstandig wat je doet, je zult er nog onder bezwijken. Dit is een veel te zware taak voor je, je kunt die niet alleen aan.' Daarop adviseerde hij Mozes mensen aan te stellen om over het volk recht te spreken. 'Zij zullen je last verlichten door die samen met jou te dragen. Als je het op deze manier aanpakt en als God het wil, kun je het volhouden.' (Ex.18:13-26). Ook als wij graag zingen: 'Er zijn geen grenzen aan Jezus' macht', wil dat niet zeggen dat er geen grenzen zijn aan ónze macht. Die grenzen hebben wij te eerbiedigen. God vraagt niet het onmogelijke en neemt het ons niet kwalijk dat we niet in staat zijn 'ijzer met handen te breken. Wie vijftig kilo kan dragen, moet zich niet een breuk vertellen aan tweehonderd kilo. Maar deze dingen worden niet gezegd om ze te misbruiken in onze ontsnappingspogingen. Er zijn ook gemakzuchtige en luie mensen die best vijf kilo kunnen verzetten maar bij twee kilo al bang zijn voor een hernia. Elke waarheid kunnen wij misbruiken.

6.5 Vraagt God het onmogelijke?

(141) Roept God ons soms niet tot wat boven onze macht ligt? Denk aan Christus' opdracht aan zijn leerlingen om meer dan 5000 mensen op een eenzame plaats van eten te voorzien (Mat.14:15-21). Geen moment hebben ze eraan gedacht er zelf voor te zorgen. (142) Dit is geen zich verschuilen achter een schijn-onmacht die eigenlijk onwil is. God vraagt toch niet het onmogelijke en onredelijke? Ze hebben maar vijf broden en twee vissen. Nu is dit het verrassende dat Jezus het onmogelijke vraagt als Hij zegt: 'Ze hoeven niet weg, geven jullie hun maar te eten.' De oplossing van de leerlingen was toch veel redelijker nml. om de mensen naar huis te sturen. Toch mogen ze zich niet van hun roeping ontslagen achten door hun onmacht. Hieruit mogen we niet concluderen dat wij geroepen worden altijd te rekenen op iets wonderbaarlijks. Dat heeft Jezus zelf ook niet gedaan. In dit speciale geval wilde Hij helpen, als teken van zijn koningsmacht, in dienst van het komende rijk. Hij betreft zijn leerlingen als Gods medewerkers in dit gebeuren. Het is ten volle zijn werk, zijn wondermacht, maar de leerlingen mogen helpen door de mensen ordelijk te laten zitten, de ontoereikende middelen als teken van eigen onmacht in Jezus' handen te leggen, en de broden en vissen uit Jezus' hand als teken van zijn almacht uit te delen. Het is een teken dat, als Jezus ons een roeping oplegt die naar onze berekening te zwaar is, die toch vervuld kan worden wanneer wij maar niet direct in eigen kracht aan het werk gaan. Dat zou een mislukking worden, zoals de leerlingen met die paar broden en vissen hoogstens enkelen te eten hadden kunnen geven wanneer zij niet eerst die ontoereikende middelen in Jezus' handen hadden gelegd.

Trouwens, wanneer Jezus van ons vraagt: 70x7x te vergeven, voor vijanden te bidden, de naaste lief te hebben als onszelf, God lief te hebben met heel ons bestaan, ons leven te verliezen, de minste te zijn, met Christus gekruisigd te worden - dan staan wij voor even grote onmogelijkheden als de leerlingen met hun ontoereikende middelen. Gewoon christen-zijn is het grootste wonder dat denkbaar is. Het gaat tegen vlees en bloed in; het betekent dat God zijn almachtige mogelijkheden in onze machteloze onmogelijkheden tot hun recht laat komen. Wij krijgen zelfs de indruk dat het makkelijker is in tongen te spreken en op gebed te genezen dan door de liefde van de Geest elkaars onhebbelijkheden te verdragen, elkaar te aanvaarden en te vergeven zoals Christus ons aanvaard en vergeven heeft. Het is niet toevallig dat 1Kor.13 over de liefde gericht is aan een gemeente waar de gifplanten van ruzies, hoogmoed, onverdraagzaamheid even hard woekerden als de bloemen van de spectaculaire Geestesgaven.

In het geestelijke leven gaat het dus om het onmogelijke bij mensen dat bij God mogelijk blijkt. Daarom moeten wij niet overmoedig in eigen kracht Jezus volgen maar ootmoedig in zijn kracht. Christus' kracht komt juist tot zijn recht in onze zwakheid, want als wij zwak zijn, zijn wij sterk (2Kor.11:9-10).

Conclusie: Christus vraagt altijd het onmogelijke omdat het ten diepste in het christenleven niet gaat om de openbaring van ónze mogelijkheden maar van Góds mogelijkheden. Wij moeten alleen goed onderscheiden welke onmogelijkheden Jezus altijd van ons vraagt (70x7x vergeven enz.) en welke incidenteel gevraagd kunnen worden. Zo wordt het voeden van 5000 mensen met weinig eten, het verkopen van wat we hebben, het evangelie verkondigen als predikant niet van iedereen onder alle omstandigheden gevraagd. (144) Wél verwacht Jezus van ons dat wij ons niet al te makkelijk afmaken van onze verantwoordelijkheid. Wanneer u vraagt 'wat/wanneer wel en wat/wanneer niet?', dan is daar geen recept voor te geven. Elk recept is de dood voor het volwassen geestelijke leven en dreigt de leiding van de Geest over te nemen. 'Wanneer de Geest ons leven leidt, laten we dan ook de richting volgen die de Geest ons wijst' (Gal.5:25). En Hebreeën 11 bemoedigt ons dat de kracht van het geloof het onmogelijke vermag, omdat het geloof God de gelegenheid geeft te doen wat wij niet kunnen en zelfs niet willen.

6.6 Lid zijn van het lichaam

(144) Het hoort ook tot de volwassenheid steeds meer te sterven aan hoogmoedig individualisme en te staan in de gemeenschap der heiligen. We moeten leven in de categorieën van verbond, gemeente, lichaam, gebouw. Dit zijn geen kleurloze collectiviteiten die de ernst van de persoonlijke verantwoordelijkheid opslokken maar levende werkelijkheden waarin de enkele gelovige pas goed tot z'n recht komt.

(145) Het is een teken van geestelijke onvolwassenheid wanneer mensen een toeschouwershouding tegenover de kerk aannemen. Ze kijken dan kritisch naar 'de kerk' en 'de kerkeraad' alsof ze er niet bij horen; nergens zijn ze warm voor te krijgen. Zo zijn niet de geestelijke voorwaarden aanwezig om in praktijk te brengen: 'Laten we opmerkzaam blijven en elkaar ertoe aansporen lief te hebben en goed te doen' (Hebr.10:24). Men moet zelf vervuld zijn van Christus' liefde om anderen die in de liefde te verflauwen aan te vuren tot liefde. (146) We hebben elkaar nodig. Vandaag heb ik u nodig en morgen heeft u mij nodig om vermaand en aangevuurd te worden tot liefde en goede werken. Het veronderstelt geestelijke rijpheid om op anderen toe te zien én om het toezien van anderen te accepteren. Zodra de geestelijke voorwaarden niet aanwezig zijn, ontaardt de zaak in bemoeizucht en opdringerigheid enerzijds en een zich-beledigd-voelen anderzijds. Alleen waar de verhoudingen goed zijn en vertrouwen is in elkaars goede motieven, kan deze beleving van de verantwoordelijkheid jegens elkander effect sorteren.

Ieder christen zal in de uitoefening van zijn verantwoordelijkheid jegens de naaste altijd het risico lopen 'stank voor dank te krijgen'. Dit moet door ons niet als een excuus gebruikt worden om dan maar de weg van de minste weerstand te bewandelen. De liefde neemt bewust risico's. Zonder dit is er geen oefening in de gemeenschap mogelijk. Inderdaad, Jezus zegt dat we de kosten moeten berekenen voordat we een toren gaan bouwen. Soms wordt dit misbruikt als argument om zich aan z'n roeping te onttrekken. Christus bedoelt dat we niet roekeloos en oppervlakkig moeten zeggen: 'Ik wil u wel volgen.' Tegelijk spoort Hij ons aan níet terug te deinzen voor de consequenties van de zelfverloochening. (147) De ervaring leert dat we hiermee nooit bedrogen uitkomen; Hij is nu eenmaal meer dan dit tijdelijk leven.